

«Utdanning for bærekraftig utvikling i møte med elever og grafikk.»

En undersøkelse i hvordan arbeide med gjenbruksmaterialer og trykk.

*MASTERGRADSOPPGAVE I
DESIGN KUNST – OG HÅNDVERKSDIDAKTIKK*

Mai 2019

Rigmor Underhaug

Kandidatnr.1

Sammendrag

I denne mastergradsoppgaven ønsker jeg å finne ut hvordan eget arbeid med kollografi i et UBU-perspektiv (utdanning for bærekraftig utvikling) kan implementeres i undervisning av elever i grunnskolen. Valg av tema var motivert utfra egen interesse i arbeid med kollografi med fokus på miljø og gjenbruk. Jeg var nysgjerrig på hvordan dette ville fungere i undervisningssammenheng. Skolen skal utdanne elevene til å ta miljøbevisste valg gjennom blant annet arbeid med gjenbruk. Følgende problemstilling ligger til grunn for undersøkelsen og drøftingen:

Hvordan kan eget arbeid med kollografi i et Utdanning for Bærekraftig Utvikling (UBU) perspektiv implementeres i undervisning av elever i grunnskolen?

Masteroppgaven har hatt som mål å øke forståelsen for materialbruk i faget kunst og håndverk i et bærekraftig perspektiv. Skolen har som oppgave å bidra til at elevene oppnår en kompetanse som kan føre til at de kan være med på å endre verden i en mer bærekraftig retning. Dette krever at læreren til en hver tid er oppdatert og setter seg inn i ny kunnskap for å kunne videreformidle dette til elevene. Min kunnskap i denne oppgaven baserer seg på mine egne erfaringer og et semistrukturert intervju av en kunstner. Denne kunnskapen er implementert i undervisning med elever der jeg forholder meg til Astrid Sinnes (2017) sitt rammeverk for å planlegge undervisning med fokus på bærekraftig utvikling. Sinnes (2017) har skrevet læreboken *Utdanning for bærekraftig utvikling, hva, hvorfor og hvordan?* og utfra denne kan vi legge opp til at elevene får en forståelse av dette temaet i skolen. Denne boken ble en sentral kilde i oppgaven der elevene fikk erfare hvordan det var å arbeide med gjenbruksmaterialer i kollografi.

Forord:

Denne mastergradsoppgaven markerer slutten på en masterstudie i Design, Kunst - og Håndverksdidaktikk. Det har vært et krevende, spennende og lærerikt studie, som har gitt meg en dypere og bredere forståelse om materialbruk i kunst og håndverk og bærekraftig utvikling. Denne forståelsen vil jeg og andre kunst og håndverklærere kunne dra nytte av i et fagdidaktisk perspektiv.

Jeg er stolt over at et stort stykke arbeid er gjort. Etter en frustrerende, lang og kronglete vei er det godt å endelig lande. Jeg ønsker å rette en stor takk til min dyktige veileder ved Nord universitet, Mette Gårdvik for all den hjelp og støtte hun har gitt meg gjennom læringsprosessen fra idéfasen til det endelige resultat.

Jeg vil også takke Nina Kirkvik for at hun i en hektisk hverdag tok seg tid til å språkvaske masteroppgaven min. Takk til Ann-Cathrin Stokkedal som har oppmuntret og støttet meg underveis.

Sist, men ikke minst hjertelig takk til min mann og sønn som har vist forståelse for at arbeidet med denne oppgaven har gått ut over tiden med dem. Nå skal vi endelig ta igjen betydningsfull tid.

Tromsdalen, dato 6.mai 2019

Rigmor Underhaug

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	1
Forord:	
Innholdsfortegnelse	
Innledning	1
Bakgrunn for valg av problemområde	1
Forskningsspørsmål og avgrensning.....	2
Oppgavens struktur.....	4
Teori	4
Andre masteroppgaver med relevans for temaet	6
Utdanning for bærekraftig utvikling, UBU	7
LK 06 og nye læreplaner.....	8
Tidligere erfaring med grafikkundervisning	10
Kollografi	11
Kunstnere som arbeider med Kollografi.....	12
Metode	13
Forskningsdesign	14
Validitet, reliabilitet og etikk.....	14
Eget skapende arbeid	15
Dokumentasjon av prosessen	15
Fase 1	16
Et utvalg bilder av kollografi - fase 1	17
Funn fase 1	24
Fase 2	24
Et utvalg bilder av kollografi - fase 2	25
Funn fase 2:	28

Fase 3	28
Bilder fra prosessen i fase 3.	29
Funn fase 3:	31
En undervisningsøkt i arbeid med kollografi	31
Kunnskapsløftet er delt inn i flere deler:.....	33
Utstilling av elevarbeid	45
Intervju av kunstner	46
Resultat og drøftinger.....	48
Erfaringer fra fase 1, fase 2 og fase 3	49
Funn i intervju av kunstneren.....	52
Funn i egen undervisning	53
Ulike momenter i en utdanning for en bærekraftig utvikling.....	54
Faglig kunnskap om miljø og bærekraftig utvikling	54
Tverrfaglighet om miljø og bærekraftig utvikling.....	55
Erfaring i nærområdet/verden utenfor klasserommet (I)	56
Kompetanse for BU som øves (FOR).....	56
Handlingskompetanse (FOR)	57
Undervisning SOM bærekraftig utvikling	58
Konklusjon, oppsummering og veien videre	58
Litteraturliste.....	60
Bilde, figurliste og tabell.....	62
Vedlegg.....	64

Innledning

Bakgrunn for valg av problemområde

Så langt tilbake som jeg kan huske har jeg vært interessert i tegning og maling. Det å få uttrykke seg visuelt har alltid vært viktig for meg. Opp gjennom årene har jeg gjennomført ulike kurs innen tegning, maling og andre billedskapende teknikker. Jeg har latt meg fascinere av farger, redskaper og materiell. I tillegg til dette har jeg interesse innenfor både søm, strikking og hekling. Dette har medført at jeg har fått et rikt utvalg i materialer som har samlet seg opp.

I fjorten år har jeg jobbet som faglærer i kunst og håndverk. Gjennom disse årene har jeg vært bevisst på hvordan bruke kunst og håndverksmaterialer med tanke på både økonomi og bærekraftig utvikling. Fokuset mitt har blant annet vært hvordan elevene kan utnytte materialer best mulig; som for eksempel å klippe i stoff for å redusere svinn, redesign av klær og gardiner, tapetrester, hvordan de rengjør og vedlikeholder materiell, altså hvilken holdning de har til materialbruk. Jeg opplever at elever kaster veldig mye tegnepapir. Noen ganger kaster de papiret fordi de har tegnet en strek som de er misfornøyd med. Andre ganger kaster de en ferdig tegning fordi de er misfornøyd med den. Under opprydding etter en kunst og håndverksøkt er det utrolig hva som blir kastet av materiell som kan brukes seinere. Det kan være store biter stoff og lengder med garn. Denne opplevelsen har gitt meg mange frustrasjoner og refleksjoner på hvor mye vi egentlig har å lære når det gjelder materialbruk, og ikke minst gjenbruk.

I min jobb som faglærer i kunst og håndverk er jeg ansvarlig for å bestille materiell til kunst og håndverk for hele skolen. Jeg har registrert at mange leverandører tilbyr mer og mer materiell som er halvfabrikat. I en stressende hverdag med tidspress kan det være lett for lærere å gå for et enklere valg. Som utdannet faglærer vet jeg at det finnes mange kreative, miljømessige og mer økonomiske alternativer til materiell enn det som finnes i katalogene som leverandørene tilbyr.

Sommeren 2015 var jeg på et kurs i den grafiske teknikken kollografi på Midt Nordisk Kunstfestival på Inderøy i Nord Trøndelag. På dette kurset ble vi presentert gjenbruksmaterialer som kunne brukes i kollografiene. I utgangspunktet var det mye materiell

som vanligvis havner i søpla. Her var det både misfarget passepartout, spiker, gamle bokomslag og de mest utenkelige materialene som jeg ikke var vant til å bruke i mine billedskapende uttrykk. På kurset valgte jeg å bruke en passepartoutplate som trykkplate, og spiker og skalpell for å skrape i plata. Platene ble tilført en slags lakk for beskyttelse før sverte ble tilført. Den overflødige sverten skulle tørkes av ved å bruke avispapir og et gassbindlignende stoff som heter tarlatan. Vi trykket på hanemulepapir som i forkant var bløtlagt. Uventede abstrakte motiv framtrådte i det ferdige trykket. Opplevelsen gav meg refleksjoner om hvor mange uante muligheter som lå i gjenbruksmaterialer, og dette ville jeg ta med meg inn i skolehverdagen.

Sommeren 2017 meldte jeg meg på et annet kurs i grafikk ved Midt Nordisk Kunstfestival. Dette kurset hadde fokus på linoleumstrykk, etsning og koldnål på kobberplater, sinkplater, eller pleksiglass. Kort fortalt er teknikkene dybdestrykk, der man skraper inn motivet i de ulike platene med koldnål, eller en annen skarp gjenstand. Deretter påføres et lag ferniss (etsegrunn) som kan avfettes med rødsprit, øl, eller eddik. Rødsprit er et løsemiddelprodukt som er uheldig å jobbe med og egner seg dårlig i skolesammenheng. Det samme gjelder bruk av eddik og øl. Denne teknikken tiltalte meg lite og jeg ble dermed enda mer overbevisst om at jeg ville jobbe med kollografi.

Forskningsspørsmål og avgrensning

Gjennom mine studier på masternivå ble nysgjerrigheten og oppmerksomheten rundt de uante mulighetene som ligger i alt materiell som kastes og hvilken betydning dette har, satt inn i et mer faglig perspektiv. Hvordan kunne jeg overføre min nysgjerrighet til elevene slik at de kunne utforske mulighetene som lå i dette materialet? Jeg ble også oppmerksom på hvordan kollografi som metode kunne gi elevene erfaringer i materialbruk og bærekraftig utvikling. Gjennom dette var ønsket både å skape nysgjerrighet, stimulere til læring, undring og refleksjoner; «Unge mennesker er av natur undrende og utforskende, men nysgjerrighet må stimuleres for å utvikles» (NOU 2015:8, s. 31). Dette ble utgangspunktet for problemstillingen som har fokus på materialbruk i skolen og bærekraftig utvikling i arbeid med kollografi. Refleksjonene og frustrasjonene fra elevenes ukritiske materialforbruk dannet utgangspunktet for følgende problemstilling:

Hvordan kan eget arbeid med kollografi i et Utdanning for Bærekraftig Utvikling (UBU) perspektiv implementeres i undervisning av elever i grunnskolen?

Hovedfokuset i denne oppgaven ligger på materialbruk i kunst og håndverk og hvordan jeg kan arbeide med UBU i møte med elever og grafikk. Gjennom bevisstgjøring, undring, eksperimentering og bruk av gjenbruksmaterialer kan denne arbeidsmåten være med på å utvikle didaktisk kompetanse, personlige uttrykk i faget kunst og håndverk, samt bevisstgjøre elevene om mulighetene som ligger i materialer som vanligvis havner i søpla.

Det er flere grunner til at jeg har valgt å jobbe med dette temaet. Jeg ønsket å lære mer om bærekraftig utvikling i undervisningen. Bærekraftig utvikling er dagsaktuelt og relevant både i skolen og livet som helhet. Som engasjerte lærere kan vi være med på å påvirke både enkeltelever og samfunnet med vår deltakelse. For å kunne leve bærekraftige liv må vi lære oss hva det innebærer, hvordan vi kan gjøre det og hvorfor det er viktig.

I en tidligere oppgave startet jeg med kollografi, for deretter å male bilder inspirert av kollografiene. Maleriene ble stilt ut og jeg foretok et valg om å ikke jobbe videre med maleri, men gå tilbake til kollografi. Dette valget ble tatt da jeg opplevde at å jobbe med kollografi i et UBU perspektiv gav en annen mening og relevans for elevene enn hva maleriene gjorde. Jeg fant arbeidet med kollografi med fokus på materialbruk som veldig dagsaktuelt og viktig for kommende generasjoner å sette seg inn i.

Bilde nr. 1 Fra utstillingen av maleri inspirert av kollografi

Oppgavens struktur

Oppgaven er strukturert med en innledende del som omhandler teori om bærekraftig utvikling. Deretter viser jeg til tidligere erfaring med grafikkundervisning. I oppgaven er det brukt kvalitativ metode i form av narrativ og intervju. Det er laget et forskningsdesign for å illustrere gangen i den praktiske delen av oppgaven. Videre presenteres eget skapende arbeid i tre faser. Deretter følger undervisningsøkt i arbeid med kollografi og intervju av kunstner. Resultater, erfaringer og kunnskap analyseres og drøftes. Veien videre og konklusjon blir diskutert helt til slutt. Underveis i oppgaven er det brukt foto for å dokumentere prosessen. Foto fra eget skapende arbeid er merket med figur og figurnummer. Øvrige fotoer er merket med bilde og bildenummer. Litteraturliste og vedlegg kommer til slutt.

Teori

I denne delen vil jeg redegjøre for teori og kunnskapsgrunnlag som er relevant for min problemstilling. Her vil jeg vise til både den gjeldende lærerplanen og forslag og høring i ny lærerplan. Jeg vil vise til debatter i media, tidligere undersøkelser/funn og se dem i sammenheng med min problemstilling. Hovedfokuset i teoridelen vil være utdanning for bærekraftig utvikling (UBU). UBU er et stort felt og har som mål å utruste elever til å leve gode bærekraftige liv i fremtiden. Gjennom dette vil jeg forholde meg til Astrid Sinnes (Sinnes, 2017) og hennes rammeverk der hun har fokus på bærekraftig utvikling i undervisning. Tidligere erfaringer med grafikk i skolen og egen erfaring med kollografi, samt kunstnere som jobber med kollografi, anser jeg også som aktuelle kilder og kan gi svar på problemstillingen.

Begrepet bærekraftig utvikling blir brukt på ulike måter i mange sammenhenger. I 1987 kom Brundtland- kommisjonen med sin definisjon av bærekraftig utvikling: «Bærekraftig utvikling er en utvikling der behovene for dagens mennesker blir tilfredsstilt uten at det ødelegger muligheten for at framtidige generasjoner får tilfredsstilt sine behov» (WCDE 1987) (Sinnes, 2017, s. 25). Bærekraftig utvikling er et tema som har fått større og større plass i samfunnet. Lutnæs & Fallingen (2017) skriver i deres artikkel «Bærekraftig utvikling gjennom skapende praksis» at FN-sambandets 17 bærekraftsmål må sees i sammenheng, og at det å stoppe klimaendringene bare er ett av målene. Blant øvrige mål nevnes også bevaring av liv i havet, utrydding av fattigdom, og ansvarlig forbruk og produksjon. Videre påpeker de viktigheten av

å få øynene opp for å se denne sammenhengen og utvikle en holistisk og systematisk tankegang. Dette er ifølge dem basisen for økoliteracy (Lutnæs & Fallingen, 2017, s. 2).

Miljø har vært et tema i skolen siden 1970-tallet. I den generelle delen i lærerplanen fra 1997 ble det for første gang fokusert på bærekraftig utvikling, «Det miljøbevisste mennesket». Dette er fulgt opp i den generelle delen i nye lærerplanen som kommer høsten 2020 (Kunnskapsløftet, 2018, s.22). Bærekraftig utvikling er også tatt med i den overordnede delen i den nye lærerplanen. Det kommer tydelig frem at bærekraftig utvikling skal legges til rette som tverrfaglig tema i skolen, for at elevene kan forstå grunnleggende dilemmaer og hvordan de skal håndtere utviklingstrekk i samfunnet (Kunnskapsløftet, 2018, s.171). Faget kunst og håndverk er verken nevnt, eller utelukket. Kunst og håndverk burde være et naturlig valg som skulle jobbe spesielt med bærekraftig utvikling. Elevene skal ikke bare lære om bærekraftig utvikling, de skal også bidra og fremme det selv. I høringen i fagfornyelsen beskrives det kort at bærekraftig utvikling på alle trinn skal være et gjennomgående tema. Det skal vektlegges bruk av naturmaterialer, arbeid med resirkulering, gjenbruk og holdbarhet (Utdanningsdirektoratet, 2019).

I den gjeldende lærerplanen for kunst og håndverk har utforskende tilnærming en tydelig plass hvor fokuset ligger på nysgjerrighet, undring og eksperimentering (Utdanningsdirektoratet, 2018). Med utgangspunkt i disse føringene er det naturlig å tro at dette også blir liggende til grunn i den nye lærerplanen som er under utarbeidelse. I faget kunst og håndverk vektlegges materialbruk i praktisk skapende aktivitet på verksted. Å kunne ha en bevisst holdning til materialbruk kan være et bidrag til å få ned både kostnader og forsøpling i samfunnet. Dette kan igjen være med på å bidra til en bærekraftig utvikling.

Både globalt og internasjonalt er «verden» opptatt av å tenke bærekraftig utvikling. Politikere reiser på verdenskonferanser for å diskutere hva som kan gjøres for å redusere forsøpling. I media hører vi stadig om nye hendelser o.l. som påvirker miljøet i negativ retning. I det siste har vi også hørt om barn som demonstrerer og skulker skolen for å gå i demonstrasjonstog, for å statuere eksempler. En forkjemper til dette er den svenske miljøaktivisten Greta Thunberg som var intervjuet i tv-programmet Skavland (TV2, Skavland, 2019). Det kan oppleves som om samfunnet generelt er opptatt av bærekraftig utvikling. Jeg stiller meg selv spørsmål om hva vi kan bidra mer med, for å «berge kloden» i framtiden. Når jeg tenker VI mener jeg oss lærere i skolen. Vi bør gå foran som gode eksempler og rollemodeller.

Andre masteroppgaver med relevans for temaet

Jeg har valgt å se på tre masteroppgaver som omhandler temaet bærekraftig utvikling.

Helle Malmei Idland (2016) har skrevet masteroppgave om materialbruk i faget kunst og håndverk i forhold til et bærekraftig perspektiv. Hensikten hennes var å sette større fokus på mulighetene og viktigheten av en bærekraftig praksis rundt materialbruk i faget kunst og håndverk. Hun søkte svar på dette gjennom å intervju fire lærere. Undersøkelsen til Idland bærer tydelig preg av at lærernes svar pekte i retning av både eksterne rammefaktorer som styringsdokumenter og interne rammefaktorer som skolens miljøatsinger, bedriftsøkonomi, og kulturen i kollegiet. Det viste seg også at lærerne ikke utnyttet fagets potensiale til å undervise om bærekraftig materialbruk (Idland, H.M. 2016).

Eli Christine Thon Bjerke (2018) har skrevet mastergradsoppgaven «Den grønne tråden». Denne mastergradsavhandlingen handler om hennes ønske om å bidra med et innspill til hvordan en kan ivareta det bærekraftige utviklingsperspektivet i kunst og håndverksfaget gjennom tekstile materialer. Thon Bjerke har fokus på didaktisk erfaring med stopping og lapping av klær fra et bærekraftig utviklingsperspektiv. Hun har intervjuet seks lærere, og hennes hovedfunn var at lærerne hadde en bærekraftig holdning der de brukte sin fagkunnskap og kunnskaper om materialer innenfor undervisningens rammer. De var også opptatt av at det måtte være en mer helhetlig forståelse for faget som må sees i sammenheng med de andre fagene. Gjennom undersøkelsen har hun gjort seg både didaktiske og egne erfaringer med fokus på stopping av klær i et dekorativt og bærekraftig perspektiv. Hennes erfaringer viser at tekstilfaget egner seg godt til å kunne ta opp emnet bærekraftig utvikling fra mange sider. Hun påpeker også at vedlikehold og reparasjon av klær bør kommet som et kompetansemål i den nye lærerplanen. Dette begrunner hun med at det vil skaffe elevene både handverkskompetanse, et handlingsvalg og et bærekraftig utviklingsperspektiv.

Anne Sofie Løvli (2018) har skrevet mastergradsoppgaven *Utdanning for bærekraftig utvikling og dybdeløring i naturfag- Et maritimt søppelprosjekt*. I mastergradsoppgaven har hun brukt et tverrfaglig undervisningsopplegg med naturfag og kunst og håndverk. Løvli har intervjuet elever ved bruk av fokusgruppeintervju, for å få svar på hvilken betydning deltagelsen har i et undervisningsprosjekt om marin forsøpling for dybdeløring innen UBU. I hennes undersøkelse var det tre sentrale nøkkelord: Utdanning for bærekraftig utvikling, dybdeløring, og den overordnede delen i den nye lærerplanen. Løvli forholdt seg til Sinnes

lærebok «Utdanning for bærekraftig utvikling om, hva, hvorfor og hvordan?» (2015) Vi kan legge opp til en forståelse for dette temaet for elevene i skolen. Hun konkluderte blant annet med at elevene ervervet dybdelæring basert på at prosjektet var godt planlagt og vekket interesse for elevene (Løvli, 2018, s. 90).

Utdanning for bærekraftig utvikling, UBU

Astrid T. Sinnes er førsteamanuensis i realfagdidaktikk ved Norges miljø- og biovitenskapelig universitet på ÅS. Hun har forsket på hvordan skolen og lærerutdanningen kan fremme utdanning som bærekraftig utvikling. Hun diskuterer også hvordan undervisning og læring kan legges opp for å fremme læring. Sinnes skriver om at utdanning for bærekraftig utvikling må gjennomsyre alle fag for at det skal kunne skapes en helhet i opplæringen (Sinnes, 2017, s. 35). UBU har som mål å utruste elever til å leve gode bærekraftige liv i fremtiden. Utdanningen har også som mål å utdanne mennesker som både vet og har erfart hvordan de kan bidra til at de som lever i verden i dag og fremtidige verdensborgere kan få gode levevilkår i en bærekraftig verden (Sinnes, 2017, s. 13). UBU er et stort felt og Sinnes nevner flere ting som kjennetegner en slik utdanning. Hun skriver blant annet om viktigheten av faglig oppdatert kunnskap, tverrfaglighet, kreativitet, kritisk tenking, systemforståelse og handlings- kompetanse. Sinnes har laget et rammeverk på hva som trengs for å planlegge og analysere undervisningsopplegg med fokus på bærekraftig utvikling (Sinnes, 2017, s. 51).

Å lære OM bærekraftig utvikling og miljø handler om å skaffe seg teoretisk kunnskap OM disse temaene (Sinnes 2017, s. 49). Basert på at bærekraftig utvikling er et tverrfaglig tema må kunnskapen forstås på tvers av fag og ikke innenfor et enkelt fag. For å oppnå den ultimale målsetningen med undervisning for bærekraftig utvikling må elevene få den kunnskap som må til for å vite hvordan de skal engasjere seg FOR bærekraftig utvikling (Sinnes 2017, s. 50). Samtidig poengterer Sinnes viktigheten av kritisk tenking gjennom å vurdere å tenke i en verden som er full av informasjon (Sinnes 2017, s. 41). Sinnes skriver også om viktigheten av undervisning SOM bærekraftig utvikling og erfaring I nærområdet og verden utenfor klasserommet (Sinnes 2017, s. 51). Jeg vil komme nærmere inn på dette i analyse og drøftingsdelen der jeg setter mine funn inn i Sinnes sin tabell 2 som tar for seg rammeverk for å planlegge og analysere undervisningsopplegg med fokus på bærekraftig utvikling (Sinnes 2017, s. 51). I teksten bruker jeg OM, I, Som og FOR med versaler, for å referere til versalene i modellen under.

Kunnskap/kompetanse for UBU som utvikles gjennom opplegget	Beskrivelse av hva ved opplegget som utvikler disse kunnskapen/kompetansene
Faglig kunnskap (OM)	Hvilken faglig kunnskap tilegner elevene seg som er relevant for å kunne forstå og leve i en bærekraftig fremtid?
Tverrfaglighet (OM)	På hvilken måte gir dette undervisningsopplegget en bred forståelse av problemstillingene og av både de natur- og miljøvitenskapelige, økonomiske og sosiale perspektivet på temaet?
Erfaring i nærområdet/verden utenfor klasserommet (I)	Hvordan kan nærområdet eller verden utenfor klasserommet (fra skolen til lokale og globale problemstillinger) brukes som læringsarena? (Uteundervisning, media, bedriftsbesøk osv.). På hvilken måte trekkes andre aktører inn i undervisningen?
Kompetanse for BU som øves (FOR)	Hvilke BU-kompetanser øves gjennom opplegget? Kreativitet, kritisk tenking, samarbeid, systemtenkning, tro på fremtiden, leve gode liv uten overforbruk?
Handlingskompetanse (FOR)	Hvordan fremmer opplegget elevenes evne til å handle for en mer bærekraftig utvikling?
Undervisning SOM bærekraftig utvikling	På hvilken måte legger opplegget opp til at elevene lærer bærekraft i praksis? (sykling til aktiviteten, søppelhåndtering osv.). Og på hvilken måte fremmer opplegget elevdemokrati og deltakelse.

Tabell 1. Rammeverk for å planlegge og analysere undervisningsopplegg med fokus på bærekraftig utvikling. (Sinnes, 2017, s. 51)

LK 06 og nye læreplaner

I det kommende læreplanverket i «Den overordnede delen - verdier og prinsipper for grunnopplæringen» fokuseres det på kritisk tenking og etisk bevissthet. «Skolen skal bidra til at elevene blir nysgjerrige, stiller spørsmål, utvikler vitenskapelig og kritisk tenking, samt at

de handler med etisk bevissthet (Kunnskapsløftet, 2018, s. 165). Elevene skal også lære å uttrykke seg gjennom sansning, tenkning, estetiske uttrykksformer og praktiske aktiviteter (Kunnskapsløftet, 2018, s. 166). Det kommer også tydelig fram at elevene skal vise respekt for naturen og miljøbevissthet. Skolen har som oppgave å bidra til at elevene utvikler naturglede, respekt for naturen og klima- og miljøbevissthet (Kunnskapsløftet, 2018, s. 167).

I den framtidige lærerplanen fokuseres det på viktigheten av både dybdeløring, samarbeidsløring og selvregulert løring. Dybdeløring innebærer at elevene tilegner seg kunnskap på en slik måte at de forstår hva de har lært og hvordan de kan bruke denne lærdommen for å oppnå kompetanse. Selvregulert løring er et sentralt begrep i framtidens skole. Selvregulert løring innebærer at elevene har et bevisst forhold til egen løring og hvordan de lærer (NOU: 2015:8, s.10). Det handler om at elevene over tid lærer å ta initiativer og styre deler av egen læringsprosess. Dette krever at elevene lærer strategier for å planlegge, motivere til egen innsats samt følge med på og evaluere egen læringsprosess. Skolen har ansvar for å tilrettelegge for elevenes løring. Innenfor disse rammene utøver elevene selvstendighet og medansvar (NOU: 2015:8, s.27).

HØRING - LÆREPLANER I KUNST OG HÅNDVERK OG DUODJI

Kunst og håndverk

Faget skal stille krav til både praktiske ferdigheter, kompetanse i kreative prosesser og evne til å ta miljøbevisste valg. Dette vil være viktig i forhold til elevenes medvirkning i kultur -og samfunnsutvikling. Bærekraftig utvikling er også et gjennomgående tema der det fokuseres på bruk av naturmaterialer, arbeid med resirkulering og gjenbruk (Utdanningsdirektoratet, 2019, 20.mars).

Tidligere erfaring med grafikkundervisning

Bilde nr. 2

Bilde nr. 3

Bilde nr. 4

Bilde nr. 2, 3 og 4 viser elevarbeid med linoleumstrykk.

I kunnskapsløftet er et av kompetansemålene at elevene skal kunne bruke ulike grafiske teknikker (Kunnskapsløftet, 2018, s. 70).

Tidligere har jeg lagt opp undervisningen slik at elevene har lært den grafiske teknikken linoleumstrykk der de har skjært ut konkrete motiv. Elevene har jobbet med dypptrykk der de har brukt linoleumskniver for å skape naturalistiske motiv i linoleumsplata. Med linoleumstrykk er det mulig å oppnå konkrete motiv. Dette kan oppnås ved å blant annet skjære inn forgrunn og bakgrunn og forskjellige linjer som skaper perspektiv og retning. Elevene har fått sin egen linoleumsplate når vi har jobbet med denne teknikken. Jeg opplevde at elevene så liten verdi i trykkplata når de var ferdig med å trykke bildet sitt. Ofte har de brukte platene havnet i søpla, og opp gjennom årene har det blitt kastet en god del linoleumsplater. Et slikt forbruk er lite miljøvennlig i en skole der vi lærere skal bidra til at elevene utvikler naturglede, respekt for naturen og klima - og miljøbevissthet (Kunnskapsløftet, 2018, s. 167). Med bakgrunn i dette, valgte jeg derfor at elevene skulle få lære teknikken med bruk av kollografi som er en langt mer miljøvennlig grafisk teknikk. Retvik skriver at kollografi er en miljøvennlig teknikk som er en fin måte å jobbe med grafikk i skoleverket. Materialene som kan benyttes i kollografi er som ofte billige gjenbruksmaterialer (Retvik, 2002, s.44).

Kollografi

Kollografi er en ganske «ny» teknikk som for første gang ble representert på grafikkbiennalen i Fredrikstad på 80-tallet. Ordet kollografi skrives på mange måter: collagraphy, collography og kollografi. Grunnbetydningen kan oversettes til å *skrive med lim* (Retvik, 2002, s. 44).

Kollografi er en grafisk teknikk som gir mange muligheter for varierte uttrykk både til høytrykk og dypptrykk (Kunsthistorie, 2019). Trykkplatene kan lages av papp, kasserte bokomslag eller annet materiale. Motivet kan arbeides inn i platen ved å rive i pappen, skjære i platen, eller man kan bygge opp platen med å bruke limpistol, eller lim der man gjerne også blander inn andre materialer som sand, sagspon, stoffbiter og kartong m.m. For å beskytte trykkplatene er det viktig å påføre et lag kvistlakk som skal beskytte de sårbare materialene og trykksverten. Lakken skal også beskytte trykksverten og hindre at materialene trenger inn i platen. En slik trykkplate tåler bedre å brukes til høytrykk enn dypptrykk. Materialenes dårlige motstand mot slitasje gjør at kollografi best kan benyttes i små opplag (Kunsthistorie, 2019).

I høytrykk er alt som ikke skal ha farge nedsenket i trykkplaten. Når sverten valeses på legges det kun trykkfarge på toppen av trykkformen. I dypptrykk graves, skjæres, kuttet det i

trykkformen. Trykkformen tilsettes deretter trykkfarge og den overflødige fargen gnis av. Deretter blir platen avtrykket på valgfritt papir. Papiret suger opp fargen som ligger i fordypningen (Amundsen, 1998, s. 78-79).

Teknikken er lekende og gir mange muligheter for gjenbruk (Kunsthøgskolen, 2015). Teknikken er også miljøvennlig da man kan bruke materialer med et bærekraftig perspektiv. Kollografi gir også mulighet til å jobbe spontant ved å legge på det som er tilgjengelig av gjenbruksmaterialer. Ved å jobbe på denne måten fremkommer ulike formalestetiske uttrykk fordi det ofte er vanskelig å forutse hvordan materialene vil «opptre» i selve trykkprosessen. Det kan bli abstrakte uttrykk som fremtrer i form av punkt, linjer, form, tekstur, lys, mørke og fargenyanser som igjen skaper bevegelse og rytme.

Kunstnere som arbeider med Kollografi

Kunstneren Trygve Retvik er en norsk billedkunstner som også er utdannet lærer. Han jobber med tegning, maling og grafikk. I 2002 avsluttet han FoU-prosjektet *... om grafikk, om enkle trykkteknikker, men mest om miljøvennlig grafikk* (Retvik, 2002, s. 2). Selv om han avsluttet prosjektet fortsatte han å jobbe etter «prinsippopplæringen»; -å finne frem til materialer og metoder som er billige i bruk, lett å få tak i, hensiktsmessig å bruke og giftfrie eller miljøvennlige, i sin fremstilling av grafiske arbeid (Retvik, 2002, s. 2). Retvik skriver at det vil være materialer som påvirker miljøet negativt i en produksjonsprosess. Dette gjeldet uansett om du arbeider med grafikk, fotografi, maleri, eller skulptur. Han skriver også at hensikten med å utvikle kompendiet i FoU-prosjektet var at han ønsket å gi både studenter og andre lærere et miljøvennlig alternativ innen grafikk. Samtidig er han opptatt av at stoffene og materialene som brukes i arbeid med grafikk skal være funksjonelle. De skal også gi gode resultater, være lett tilgjengelig, forholdsvis rimelige og selvfølgelig være miljøvennlige (Retvik, 2002, s. 2).

Kunstneren Silvia Eliana Martinez, er bosatt i Tromsø og jeg har intervjuet henne for å få kunnskap om og innblikk i hennes arbeid med kollografi og hennes forhold til bærekraftig utvikling. Intervjuet foregikk på verkstedet hos kunstneren og jeg kommer tilbake til det litt senere i oppgaven.

Metode

I dette kapitlet presenteres metodene som ble benyttet for å belyse problemområdet. I undersøkelsen benyttes kvalitativ metode. Kvalitativ metode kjennetegnes ved at forskeren ønsker å gå i dybden, reflektere og sanse over hvordan noe oppleves (Thagaard, 2013, s.17). I oppgaven bruker jeg narrativ analyse. Narrativ analyse handler om tolkning (Johansson, 2005, s. 313). Det narrative er anerkjent som en vitenskapelig teori og -metode. Metoden inneholder mange handlinger og mye informasjon om både det som forskes på, miljøet omkring og forskeren selv. Johansson skriver: «Berättelser uttrycker ingen bakomliggande «essens», utan deras mening och betydelser produceras genom språklig kommunikation i socialt samspel, i ett visst kulturellt och historiskt sammanhang. De är sociale konstruktioner.» (Johansson, 2005 s.26).

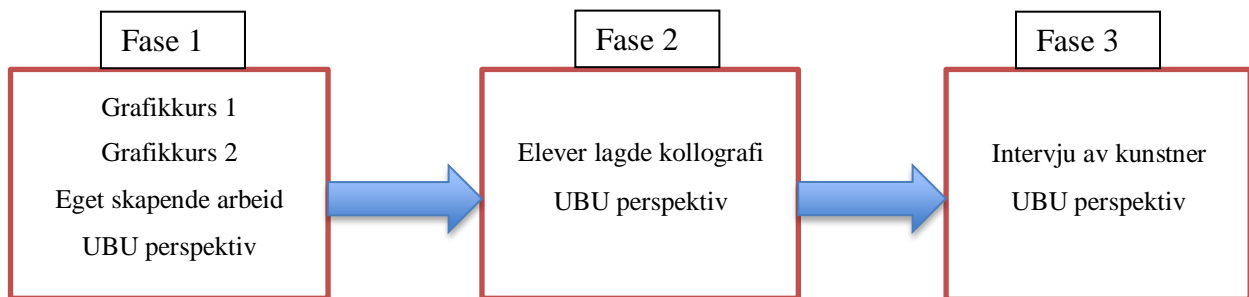
I undersøkelsen blir det også brukt intervju som forskningsmetode. I et forskningsintervju er intensjonen å utvikle kunnskap knyttet til et bestemt tema. Vanligvis er det forskeren som leder an intervjuet med utgangspunkt i problemstillingen og forskningsspørsmålet (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 117). Intervju ble benyttet for å kunne hente inn empirisk materiale gjennom kunstnerens refleksjoner og erfaringer for å belyse problemstillingen. For å få et best mulig grunnlag fra intervjuet opprettet jeg en intervjuguide med semi – strukturerte spørsmål, basert på tema kollografi som skulle gjennomgås i løpet av intervjuet. Jeg hadde laget en intervjuguide og ønsket å stille spørsmål der det var naturlig å bringe dem inn i kommunikasjonen (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 121). Underveis i intervjuet ble det stilt oppfølgingsspørsmål, for å få gode detaljerte og dype forklaringer til temaet kollografi (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 122). Oppfølgingsspørsmål kan også stilles etter intervjuet. Postholm & Jacobsen beskriver slike spørsmål som inngående spørsmål (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 123). Oppfølgingsspørsmål signaliserer en interesse for det som blir sagt og kan føre til at informanten reflekterer videre og kan utdype samtalen ytterligere (Thagaard, 2013, s. 101).

Informanten, eller kunstneren i mitt tilfelle, hadde ikke mottatt de semi-strukturerte spørsmålene på forhånd. Hun var blitt informert på telefonen om temaet til intervjuet. Hun hadde også mottatt et samtykkeskjema på e-post som hun signerte i forkant av intervjuet. Underveis i intervjuet noterte jeg ordrett hva kunstneren svarte på spørsmålene som jeg stilte. Det var viktig for meg å ha disse notatene ordrett slik at jeg kunne støtte meg til dem senere i

oppgaven. Postholm & Jacobsen anbefaler ikke å skrive for hånd under intervjuet fordi deltakeren kan oppfatte det slik at det er lite interessant det de sier (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 113). Jeg valgte likevel å skrive for hånd det som ble sagt i intervjuet. Dette valget ble foretatt fordi det var mest hensiktsmessig, siden jeg kun hadde min private mobil som kunne benyttes som lydopptaker. Mobilen er aldri innelåst og kan komme på avveier. Kunstneren var informert om at det ikke ble benyttet opptak i intervjuet, men håndskrevet underveis. Hun var også informert om at notatene fra intervjuet kom til å være innelåst på mitt kontor i en skuff med nøkkel der kun jeg har tilgang.

Forskningsdesign

Forskningsdesignet er illustrert for å vise gangen i den praktiske delen av oppgaven.

Tabell 2

Mine refleksjoner og tolkinger av problemområdet er dannet på grunnlag av de strategiene som jeg har brukt.

Validitet, reliabilitet og etikk

Undersøkelsen tar for seg mine egne erfaringer i den skapende prosessen, intervju av kunstneren, narrativ fra en undervisningsøkt og elevsitater. Basert på at undersøkelsen har begrenset materiale kan den ha en begrenset gyldighet. Reliabiliteten sier noe om datamaterialets pålitelighet, troverdighet og om leseren får inntrykk av at forskningen er utført på en tillitsvekkende måte (Thagaard, 2013, s. 193). Reliabiliteten avhenger av hvor nøyaktig jeg har vært i mine beskrivelser. Gjennom undersøkelsen har jeg fokusert på at min forståelse, verdier og bakgrunn kan ha påvirket mine tolkinger og beskrivelser. Reliabiliteten kan dermed være svekket. Validitet viser til gyldigheten av de tolkningene undersøkelsen fører til og hvorvidt forskerens posisjon er relatert til miljøet som studeres (Thagaard, 2013, s. 194). I dette tilfellet er jeg en del av situasjonen som skal undersøkes. Det kan være verdifullt da jeg

har vært igjennom det samme som informantene og kan relatere til hva de sier. For å påse at jeg opptrer som en forsker har jeg gjennomgående søkt å se situasjonen utenfra for å kunne trekke inn perspektiver fra flere vinkler.

I slutten av februar 2019 tok jeg kontakt med *Norsk senter for dataforskning* (NSD) for å høre om jeg måtte melde inn narrativet jeg skrev om elevene, elevsitatene og intervjuet med kunstneren. Basert på at narrativet og elevsitatene var anonym så mente NSD at jeg ikke trengte å melde det inn til dem. Intervjuet med kunstneren måtte meldes inn på meldeskjema. I tillegg måtte jeg sende samtykkeskjema til kunstneren som måtte være godkjent og signert i forkant av intervjuet. I begynnelsen av mars mottok jeg signert og godkjent samtykkeskjema. Jeg fikk godkjenning fra NSD 9.april 2019.

Elever som bidrar på bilder i oppgaven er anonymiserte og kan ikke gjenkjennes.

Eget skapende arbeid

I dette kapitlet presenteres fasene i utforskningen i forhold til hvordan jeg jobbet med kollografi med fokus på materialbruk og bærekraftig utvikling. Utgangspunktene for det praktisk skapende arbeidet er mine refleksjoner og erfaringer fra kurs i kollografi og andre grafiske teknikker, samt erfaringer fra skolehverdagen.

Det er viktig å understreke at arbeid med formalestetiske virkemidler og analyse av uttrykk ikke er tatt med i denne sammenhengen. Fokuset vil ligge på UBU gjennom resirkulering og gjenbruk rettet mot arbeid med trykk i grunnskolen.

Dokumentasjon av prosessen

Jeg kjøpte meg en rød A5 innbundet skrivebok som hadde et rødt silkebånd til bokmerke. I loggboken har jeg prøvd å skrive systematisk hva jeg har erfart i mitt praktiske arbeid og skrevet refleksjonsnotater til analysematerialet. Jeg har forsøkt å skrive så detaljert som mulig hvordan jeg jobbet frem de ulike utprøvingene. Underveis har jeg beskrevet hvilke materialer og teknikker jeg har brukt, og hvordan disse har fungert. Notatene har gitt meg et grunnlag til å reflektere over oppdagelsene mens jeg skrev dem ned og i etterkant. I startfasen av undersøkelsen tok jeg bilder underveis i prosessen. Det opplevdes som at det var mest hensiktsmessig for meg å heller ta bilder i etterkant. For meg var det viktig å ha foto å se tilbake på som en støtte og inspirasjon. Fotoene ble en viktig del i bevisstgjøringsprosessen. Rasmussen beskriver at film kan brukes som en metarefleksjon og bevisstgjøring av konkrete

hendelser. For meg ble foto brukt som en metarefleksjon, for å bevisstgjøre konkrete hendelser (Rasmussen, Gjørsum Gørgens, 2012, s. 96). En del av fotoene blir tatt med i oppgaven både som dokumentasjon og presentasjon av undersøkelsen.

Fase 1

I den første fasen startet jeg med å følge framgangsmåten jeg hadde lært på kurset i kollografi. Jeg valgte å bruke en klesrulle som grafikkpresse og var veldig bevisst på å ikke begrense meg, men tørre å være nysgjerrig, utforskende, kreativ og søkende. Jeg kjenner meg igjen i Rollo May sin måte å formulere seg på der han skriver: «Kreativitet oppstår i spenningen mellom spontanitet og begrensninger» (Bjerke, 2014). Ved å være i en skapende og kreativ prosess kunne jeg ta imot de tilfeldige abstrakte uttrykkene som kom. Dette synet finner jeg også støtte for hos blant annet Opstad som skriver i sin artikkel *Dette ante jeg ikke bodde i meg*: «Det å være kreativ innebærer å ha nysgjerrighet og en forskende eller utforskende natur» (Opstad, 2015). Jeg var inspirert av Peter Esdaile som jobber etter prinsippet «Styrt tilfeldighet» der han «kaster» fargene på lerretet for så å rydde opp i det etterpå. For meg var det «tilfeldige» det som ikke var planlagt på forhånd. Det var dermed viktig å utforske hvordan jeg kunne skape «tilfeldige» grafiske uttrykk ved å plassere forskjellige gjenbruksmaterialer på ulike trykkplater uten å ha en plan med hva motivet skulle bli (Bjerke, 2014).

Trykkplatene ble skrapet i med skalpell, tilført lim, fikk pålimte stoffrester, aluminiumsfolie, hamp og andre gjenbruksmaterialer. Trykkplatene ble deretter tilført kvistlakk både på forsiden og baksiden. Det var nødvendig med kvistlakk for å beskytte platene slik at de kunne brukes flere ganger. På trykkplatene brukte jeg vannbasert sverte i fargene sort, blå og oransje. Jeg startet med å bruke en gammel klesrulle som grafikkpresse. Kollografiene ble trykket på forskjellige papirtyper; hanemulepapir, rispapir, kraftpapir, tegnepapir, gråpapir og byggpapp. De ble trykket med sverte i fargene sort, blå og oransje. Kollografiene ble trykket med «klesrulle» både med hånd og fot. I denne fasen var det ikke viktig å tenke på formatet og kollografiene fikk derfor forskjellige formater. Det var viktig å tenke gjenbruk og bærekraft ut ifra det materialet og utstyret jeg hadde tilgjengelig.

Et utvalg bilder av kollografi - fase 1

Fig.1

Fig.2

Fig.3

Fig.4

Fig.5

Fig. 1, 2 og 3 er trykket med samme trykkplate på gråpapir, rispapir og kraftpapir uten å tilføre mer svarte på trykkplata. Trykkplatene er laget av papp og er tilført lim som er dradd ut i forskjellige retninger.

Fig. 4 og 5 er også trykket med samme trykkplate på gråpapir og hanemulepapir uten å tilføre mer svarte. På disse trykkplatene er det limt på en bit mønstret stoff.

Fig. 6 og 7 på neste side er trykket med samme trykkplate på hanemulepapir og rispapir med fargene blå og sort. På trykkplatene er det limt på en bit strikket hamp.

Fig. 8 og 9 er også trykket med samme trykkplate med oransje trykksverte på rispapir og tegnepapir uten å tilføre mere svarte under trykkingen. Trykkplatene er laget av en rest papp som det er limt en bit aluminiumsfolie på.

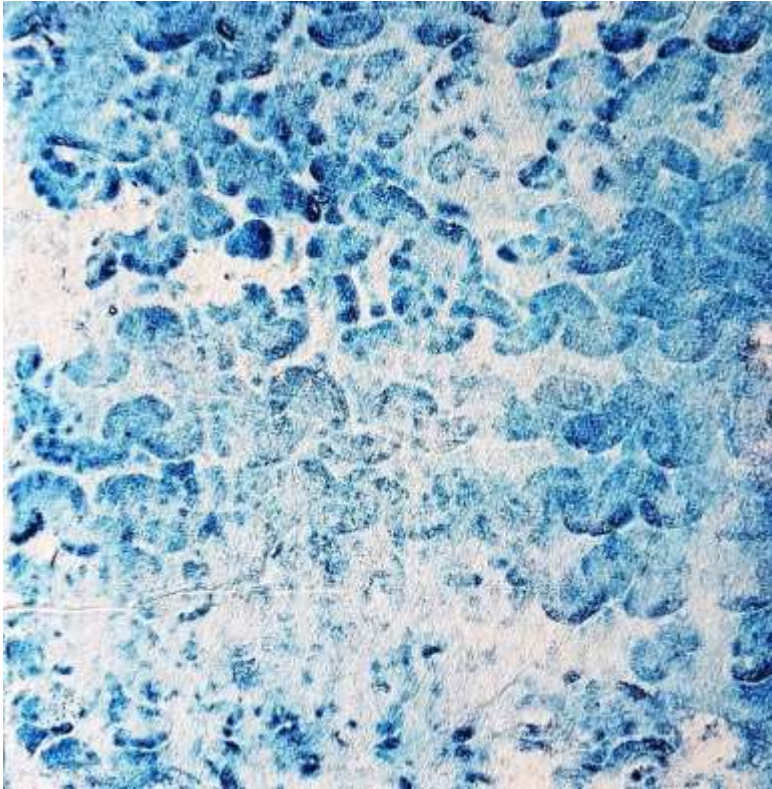

Fig.6

Fig.7

Fig.8

Fig.9

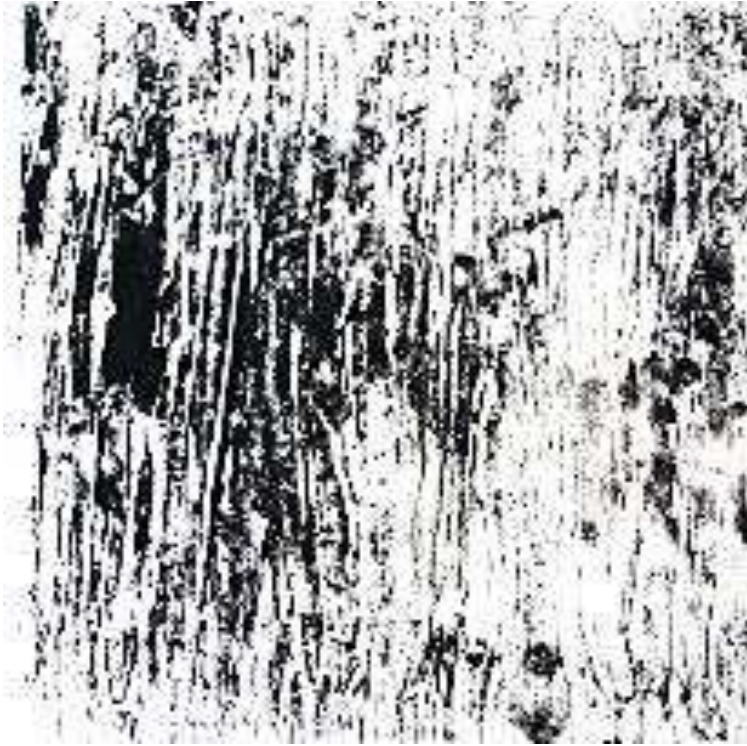

Fig.10

Fig.11

Fig.12

Fig.13

Fig. 10, 11 og 12 er samme trykkplate som er trykket på rispapir, baksiden og forsiden av gråpapir. Det er trykket med å tilføre trykksverte kun en gang. Trykkplaten er laget av lim som er påført med en gammel pensel.

Fig. 13 er trykket på hanemulepapir med blå sverte. Trykkplaten er laget av en kassert passepartout som er skåret i med skalpell.

Funn fase 1

Gjennom denne fasen produserte jeg 12 trykkplater og var opptatt av å tenke på hvilke gjenbruksmaterialer som var mest hensiktsmessige å bruke i undervisningssammenheng. Derfor valgte jeg å fokusere på de gjenbruksmaterialene som er mest tilgjengelig i skolen og at både bakgrunnene og trykksverten skulle være økonomiske og miljøvennlige. Etter denne fasen gjorde jeg et utvalg av hvilke materialer jeg ønsket å jobbe videre med i fase to.

Fase 2

Målet med denne fasen var å fortsette mer strukturert og jeg valgte å jobbe videre med 5 trykkplater fra fase 1. Det ble viktig å bruke så få trykkplater som mulig. Målet var å få flest mulig trykk av færrest mulige trykkplater. Dette var viktig med tanke på at det skulle være mulig å implementeres i undervisningen med store grupper.

I selve trykkeprosessen ønsket jeg kun å bruke hendene og føttene som «trykkpresse». Jeg hadde erfart at klesrulla var lite egnet som trykkpresse da papiret forflyttet seg under rullingene i trykkprosessen. I denne fasen eksperimenterte jeg videre med hvordan trykkene ble ved å bruke variert tyngde med fot og håndtrykk. Jeg arbeidet intuitiv og søkende og undret meg over de nye uttrykkene som framkom med denne plata. De nye ideene drev meg videre i prosessen. Flere av kollografiene er trykket to-tre ganger uten å tilføre mer sverte. Dette gjorde jeg både for å spare på trykksverten, og for å se hvordan trykkene endret seg uten å tilføre mere sverte.

Jeg valgte å bruke vannbasert sverte av miljømessig hensyn. Trygve Retvik skriver at enkelte pigmenter i trykkfarger kan inneholde helseskadelige stoffer som for eksempel krom (Retvik, 2002, s. 33). Jeg valgte også å ikke bruke pleksiglassplate som bakgrunn på trykkplaten, fordi det er lite miljøvennlig. Det ble kun brukt papp, bokomslag og passepartout der jeg tilførte bare lim til å lime på forskjellige materialer, fordi disse materialene er lett tilgjengelige i skolen. Det ble eksperimentert med ulike materialer for å bygge opp trykkplaten, og det var spennende å se hvilke abstrakte motiv som vokste fram i trykkingen. Jeg testet også ut hvordan de forskjellige trykkplatene gav abstrakte motiv på forskjellige papirtyper. Noen av trykkene ble også tilført ulike tegneredskaper som tusj og pastellkritt. Det var interessant å

bruke tegneredskaper på trykkene, men jeg valgte likevel å gå bort fra det fordi jeg opplevde at det var nok å forholde seg til arbeidet med trykkplatene og trykkene. Det var viktig å finne både uttrykk som traff meg og å bruke gjenbruksmaterialer som kunne implementeres i undervisningen med kollografi i skolehverdagen.

Et utvalg bilder av kollografi - fase 2

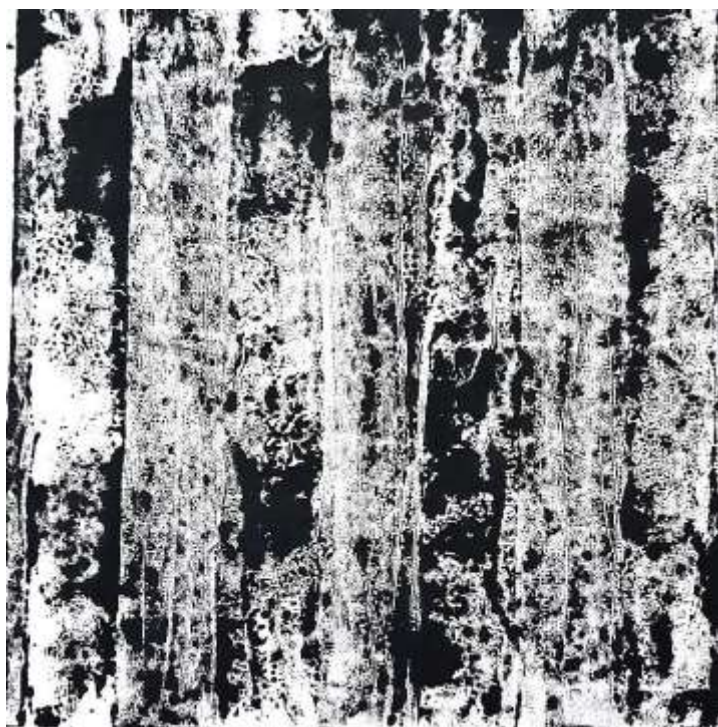

Fig.14

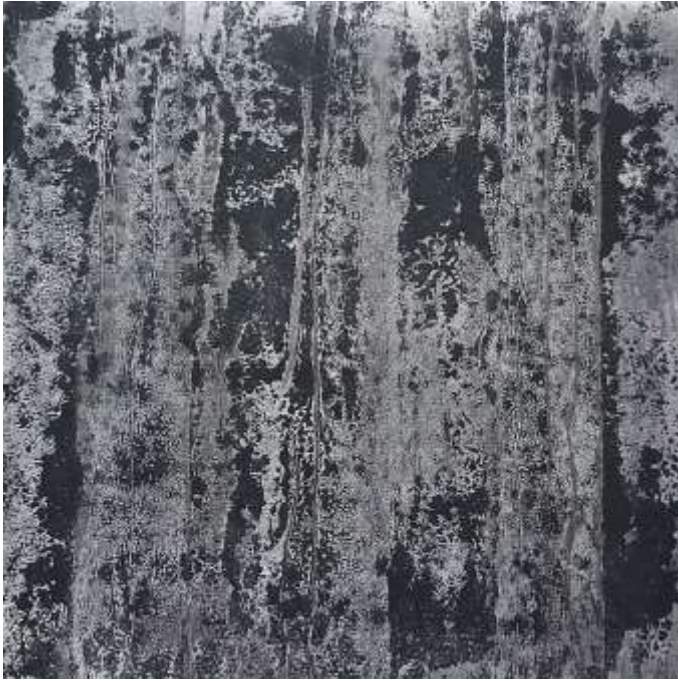

Fig.15

Fig.16

Fig.17

Fig.18

Figur 14, 15 og 16 er trykket på tegnepapir uten å tilføre ekstra trykksverte. Det er brukt samme trykkplate som i fig.13 og det er tegnet på trykkene med tusj og pastellkritt.

Fig. 17 er trykket på kraftpapir og deretter tegnet på med pastellkritt. Her er det brukt samme trykkplate som i fig. 1, 2 og 3. Fig. 18 viser at jeg bruker føttene som trykkpresse.

Funn fase 2:

Gjennom denne fasen valgte jeg bort pleksiplate fordi den er lite miljøvennlig. Klesrulla ble også valgt bort fordi den egnet seg dårlig som grafikkpresse. Jeg ønsker å gå videre med å bruke hender og føtter som trykkpresse. Bruk av trykksverte ble også begrenset fordi jeg opplevde at det var mulig å skape mange spennende trykk med samme trykkplate uten å tilføre mer svarte. Dette er både økonomisk og miljøvennlig i undervisningssammenheng. Det ble også tilført tegneredskaper på noen at trykkene. Dette gjorde jeg av nysgjerrighet for å se hvordan uttrykket endret seg. Jeg valgte å gå bort fra tegneredskapene igjen, men erfarte at dette kunne implementeres i undervisning som en del av arbeidet med grafikk.

Fase 3

I fase tre valgte jeg å konsentrere meg om en ny trykkplate fra fase 1. Fokuset har hele veien vært å begrense seg mest mulig i forbindelse med at det skal fungere i store grupper i undervisning. I denne fasen utforsket jeg hvilke materialer som egnet seg best til bruk i skolen i forhold til både miljø og gjenbruk.

Jeg valgte nå å trykke med kun sort svarte fordi det var de trykkene i sort som traff meg mest og som gav best effekt i de to tidligere fasene. I fase 1 brukte jeg blant annet en kassert passepartout som ble delt i kvadrater og ble skjært i tynne og tykke loddrette linjer med en skalpell. Dette gav en spennende effekt og ble til en trykkplate som jeg ønsket å utforske nærmere. Jeg bestemte meg derfor kun å bruke denne trykkplaten og nå ville jeg prøve ut hvordan uttrykket endret seg ved å variere påføringen av svarten til trykkplaten. Jeg ville også prøve å finne ut hvordan samme trykkplate endret uttrykket på byggpapp og kraftpapir.

Formatet på trykkene ble begrenset til et kvadrat i størrelse 40 cm x 40 cm.

Bilder fra prosessen i fase 3.

Fig.19

Fig.20

Figur 19 og 20 - samme trykkplate brukt flere ganger med å tilføre sverten i forskjellige retninger. Det er brukt samme trykkplate som i fig.13

Fig.21

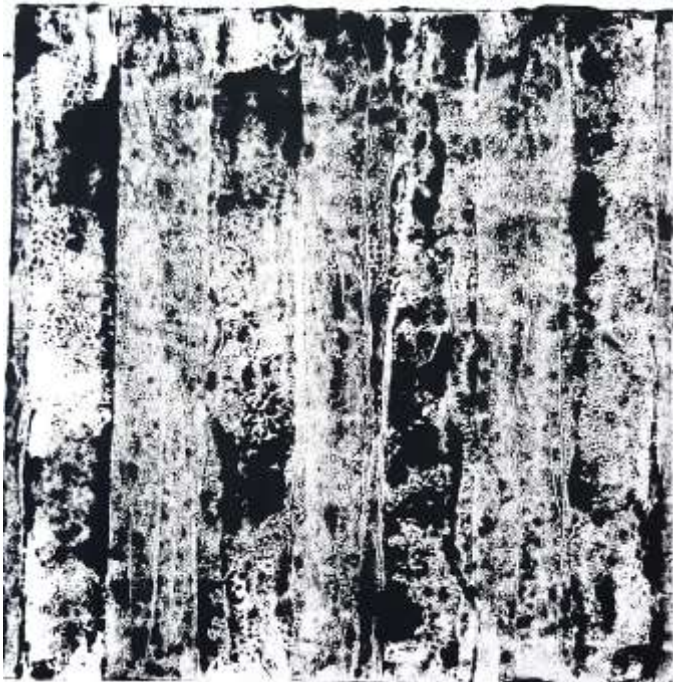

Fig.22

Fig.23

Fig. 21, og fig.22 er trykket på byggpapp og kraftpapir der sverten er tilført en gang samme vei som de utskjærte linjene i passepartouten.

Fig. 23 er også trykket på kraftpapir, men her er sverten tilført i motsatt retning av linjene.

Målet med å jobbe med kun en trykkplate på to forskjellige papirtyper var at jeg ønsket å se hvordan én plate kunne gi ulike abstrakte uttrykk. Samtidig som jeg opplevde stor utforskertrang var det viktig å begrense materialbruken og prøve å avgrense meg mest mulig.

Funn fase 3:

I denne fasen erfarte jeg at det var mulig å skape spennende uttrykk med begrenset materialbruk. I dette tilfellet med kun en trykkplate. Denne erfaringen var veldig viktig i forhold til å kunne implementere arbeidet med kollografi i et UBU perspektiv. I en undervisningssammenheng er det store grupper og mange elever å ta hensyn til. Derfor er det helt klart en stor fordel å kunne skape mange resultater med få materialer.

En undervisningsøkt i arbeid med kollografi

Etter selv å ha jobbet med kollografi ønsket jeg å prøve ut teknikken i et undervisningsopplegg på 6. trinn, som bestod av 54 elever fordelt på tre grupper. Opplegget

ble utført i to tre- timers økter på hver gruppe. I den første økten gjennomgikk vi teori om tema grafikk, materialbruk, forbruk og forsøpling. Vi snakket om flere grafiske metoder innen både høy- og dyptrykk som linoleumstrykk, sjablongtrykk, koldnål og etsning. Vi snakket også om materialer som kan brukes i disse teknikkene. Samtidig hadde jeg fokus på hva som var miljøvennlige materialer både i forhold til hvordan vi kunne lage trykkplatene og bruke trykksverte, lakk og papir som vi skulle trykke på. Jeg viste dem noen av mine kollografiske trykk og fortalte hvilke materialer jeg hadde brukt i prosessen min. Vi så på bilder av kjente kunstnere som jobber med forskjellige grafiske teknikker. Det var både abstrakte og konkrete bilder. Samtalen dreide seg også om hvordan man kan bruke teknikken kollografi til å lage abstrakte bilder med gjenbruksmaterialer uten å ha en konkret plan med motivet. For meg var det viktig å implementere mine egne erfaringer med å bruke kollografi i et UBU perspektiv inn undervisningen med elevene. For å kunne gjennomføre denne oppgaven var det nødvendig å ha venteoppgaver til de elevene som ikke lagde trykkplater og trykte bilder. Det ble derfor flere oppgaver og flere gruppebord. Elevene ble delt inn på fire gruppebord, alle bordene hadde læringsmål.

I en av undervisningsøktene var det god stemning og jeg har skrevet et narrativ fra et av gruppebordene for å belyse dette:

Det er mandag morgen. I denne kunst og håndverkøkten skal elevene lage sine egne trykkplater av gjenbruksmaterialer. De skal lære den grafiske teknikken kollografi. Gruppebordene er klargjort på forhånd. Pedagogen har funnet fram forskjellige gjenbruksmaterialer som elevene kan bruke på trykkplatene. De bruker papplater som bakgrunn og kan blant annet velge å bruke; lim, strie, bobleplast, garn og tråd oppå plata, eller de kan skrape ned i plata med for eksempel saks. Elevene er delt i grupper og noen har andre oppgaver som ventearbeid siden det er en stor klasse med 24 elever. Tre elever er i gang med å lime forskjellige ting på trykkplata. De snakker seg i mellom om hvor rart det er å lage noe uten å ha en plan. De synes også det er merkelige materialer de skal bruke.

- Hvordan skal dette bli noe når jeg ikke har en plan, spør en av elevene.

- Jeg synes det er litt skummelt når jeg ikke vet hva det skal bli, svarer en av de andre. Pedagogen står ved siden av og sier at de må prøve å ikke tenke på at det skal bli noe spesielt, men bare «tørre» å prøve og være spontan. Samtidig som hun sier at det er ingenting som blir feil uansett. Bare prøv og lek dere med materialene.

- Kan jeg lime garn oppå bobleplasten? spør eleven som synes dette er litt «skummelt», samtidig som han undrer seg over hva som kommer til å skje med bobleplasten når han skal trykke.

- Blir bildet ødelagt hvis bobleplasten sprekker? spør han undrende.

- Ingenting blir ødelagt, svarer pedagogen og ser på eleven, samtidig som hun påpeker at hun synes det er gøy at de tør å prøve ut forskjellige gjenbruksmaterialer på trykkplaten.

- Det er jo litt spennende også selv om det er litt skummelt, sier den samme eleven, selv om han likevel ikke kan forstå at dette skal bli et sluttprodukt siden han ikke har en plan på hvordan trykkplaten skal bli. Han uttrykker at det er uvant å ikke ha en plan og det er rart å jobbe med ting som er søppel.

- Elevene diskuterer seg i mellom og snakker om at vi har jo alltid en plan med alt vi skal gjøre, samtidig som de er litt skeptisk. De fortsetter å lime ting på papplata og å skrape i den med saksa mens praten går videre om hvor uvante materialer de jobber med.

Basert på at elevene ble delt inn i flere grupper fikk de et lengre tidsperspektiv i arbeidet med kollografi. Gruppearbeidet ble strukturert og lagt opp slik at elevene skulle få en helhetlig forståelse av hva i arbeid med gjenbruksmaterialer kunne bidra til. Gruppebord 2, 3 og 4 er en del av undervisningsopplegget. Elevene fikk til slutt lage en utstilling av bildene sine. Hovedfokuset på undersøkelsen, analysen og drøftingene ligger i undervisningsopplegget og narrativet som framtrådte på gruppebord 1 der elevene lagde trykkplater av gjenbruksmaterialer. Likevel vil jeg presentere hva elevene gjorde på alle gruppebordene.

Kunnskapsløftet er delt inn i flere deler:

Generell del av læreplanen:

Det meningssøkende, skapende, arbeidende, samarbeidende, allmenndannende, integrerte og miljøbevisste mennesket. I det miljøbevisste mennesket argumenteres det for at mennesker er en del av naturen. Vi treffer stadig valg som gir konsekvenser ikke bare for egen velferd, men også for andre folk og for naturmiljøet (Kunnskapsløftet, 2018, s. 22).

Prinsipper for opplæring:

Elevene skal ha arbeidsformer som utfordrer deres skaperevne og fantasi. Motiverte elever er utholdende, nysgjerrige, har lyst til å lære og viser evne til å jobbe målrettet (Kunnskapsløftet, 2018, s. 27).

Overordnet del:

I den overordnede delen har bærekraftig utvikling stort fokus. Bærekraftig utvikling handler om å ta vare på behovene til menneskene som lever i dag, uten å ødelegge for framtidige generasjoners muligheter til å dekke sine behov. Gjennom arbeid med temaet skal elevene utvikle kompetanse som gjør dem i stand til å handle både etisk og miljøbevisst og ta ansvar i sine valg (Kunnskapsløftet, 2018, s. 171).

Kompetansemål for fagene:

Gjennom arbeid med den grafiske teknikken kollografi blir det fokusert på gjenbruk og bærekraftig utvikling.

Kunst og håndverk kompetansemål etter 7. årstrinn

Mål for opplæringen er at elevene skal kunne:

Visuell kommunikasjon

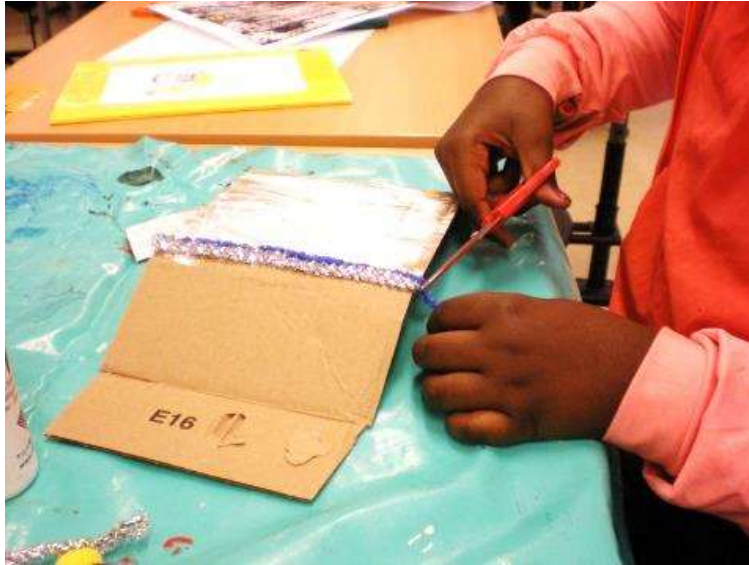
Bruke ulike grafiske teknikker i eget arbeid. (Kunnskapsløftet, 2018, s. 70).

Visuell kommunikasjon er et av de fire hovedområdene som det er vektlagt kompetansemål innenfor i Kunnskapsløftet. Det er praktisk skapende arbeid med todimensjonal form og digitale bildemedier. Noen av de sentrale målene som er vektlagt er; form, farge, komposisjon, ideutvikling, problemløsning og symbolbehandling. (Kunnskapsløftet, 2018, s.67).

I denne økten var læringsmålet på gruppebord ifølgende:

- Kunne bruke gjenbruksmateriale og lage trykkplate «uten en plan» med den grafiske teknikken kollografi.

„

Bilde nr.5

Bilde nr.6

Bilde nr.7

Bilde nr. 5, 6, og 7 viser elever som lager trykkplater.

«Uten en plan»

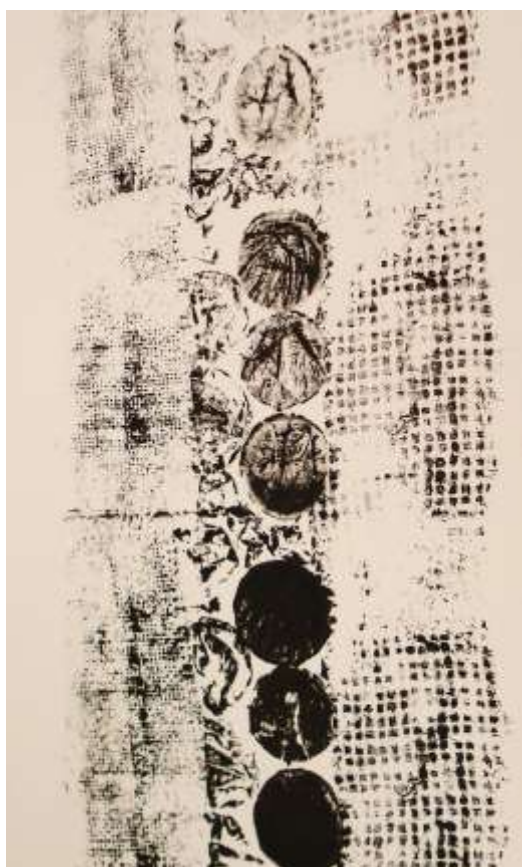
På dette gruppebordet hadde jeg funnet fram tilgjengelig gjenbruksmaterialer. Jeg forenklet opplegget utfra hvordan jeg selv hadde laget trykkplater. Dette gjorde jeg ved at elevene ikke bearbeidet trykkplata med kvistlakk etter at de hadde limt på gjenbruksmaterialet de ønsket å bruke. Dette valget tok jeg med bakgrunn i HMS (helse, miljø og sikkerhet). Det er lite egnet å jobbe med kvistlakk i et klasserom der utluftingen er dårlig.

Jeg fokuserte på at eleven ikke måtte tenke hvilket motiv det skulle bli i kollografiene. For meg var det viktig å motivere dem til å tørre å «leke» med gjenbruksmaterialene, se

mulighetene og bare prøve seg fram. På samme måte som jeg jobbet etter prinsippet «styrt tilfeldighet» prøvde jeg å motivere elevene til å gjøre det samme (Bjerke, 2014).

Gruppebord 2, læringsmål: Trykke to bilder og tegne fram motiv i ett av trykkene.

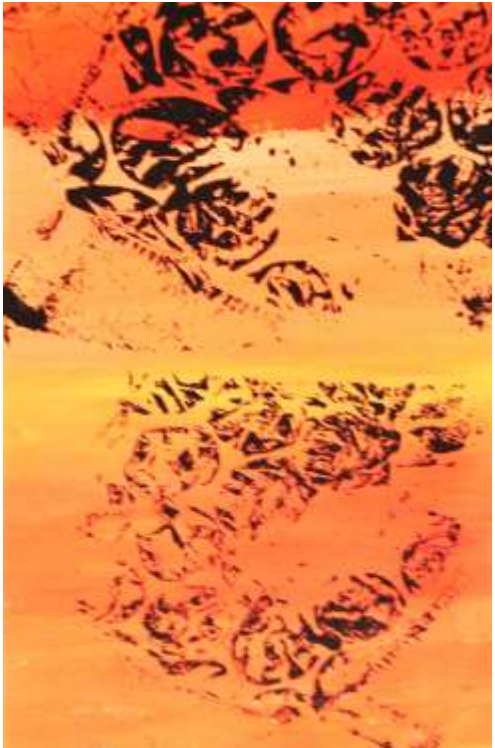
Bilde 8, 9, 10, 11, 12 og 13 viser et lite utvalg av kollografiene til elevene. I bilde 11, 12 og 13 har noen av elevene tegnet fram motiv i trykket.

Bilde 8

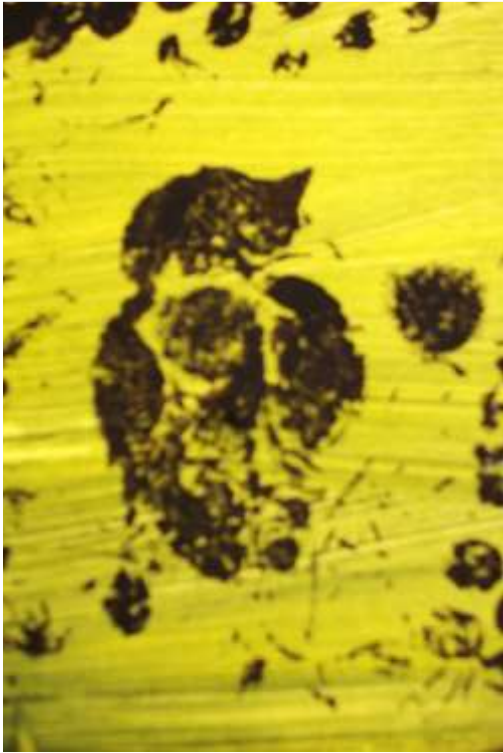
Bilde 9

Bilde10

Bilde 11

Bilde 12

Bilde 13

På gruppebord 2 foregikk selve trykkeprosessen. Utstyr var funnet frem på forhånd. Her var det både linoleumsvalser og trykksverte. Jeg valgte vannbasert trykksverte fordi jeg anså det som mest miljøvennlig. Elevene brukte handa som trykkpresse. De fikk trykke på papir som de hadde til rådighet. Noen av elevene spurte om de kunne få trykke på papir som de hadde malt valører på tidligere. Dette var rektangulært, stående og ganske store format. Jeg delte arkene i to slik at de kunne lage to trykk hver. De som ville fikk tegne fram motiv i ett av trykkene.

Bilde nr. 14 og 15 viser valørarkene som elevene malte og trykte på.

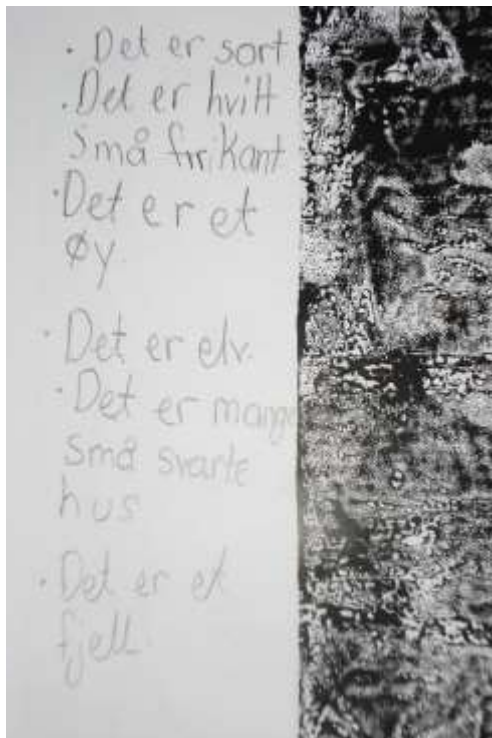
Bilde nr. 14

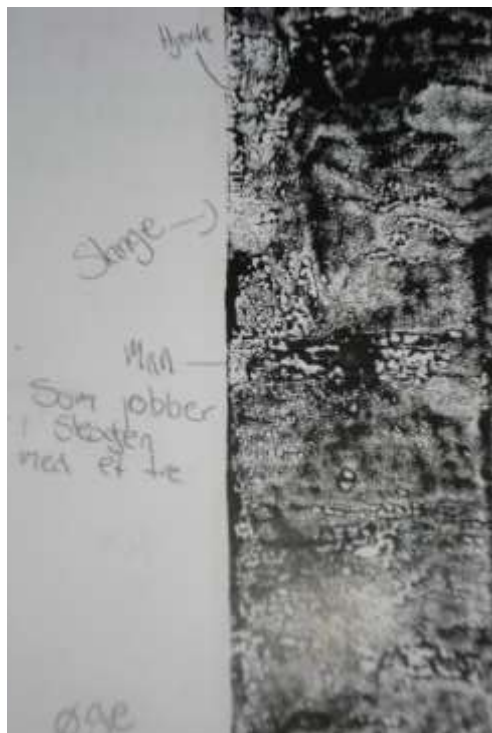
Bilde nr. 15

Et lite utvalg av de arkene som elevene hadde malt valører på

Gruppebord 3, læringsmål: Ventearbeid der de skulle se og skrive hva de så i ett av mine trykk.

Bilde nr. 16

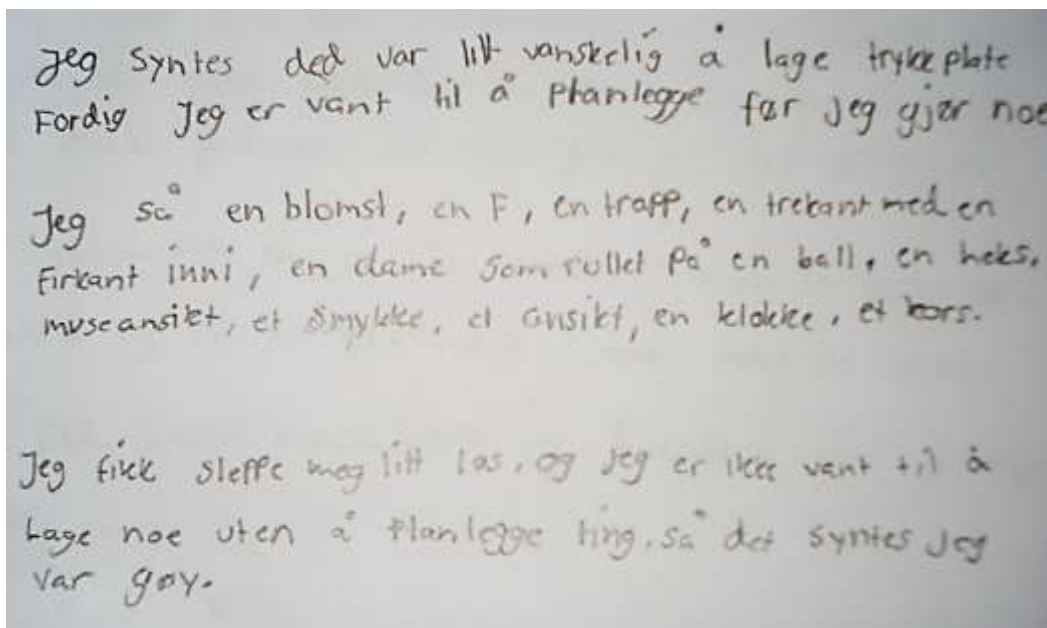

Bilde nr. 17

Elevene har skrevet hva de ser i et av mine kollografier.

Elevene ble bedt om å skrive hvilke motiv de så i ett av mine kollografi. Bilde nr. 16 og 17 viser hva to av elevene så. Noen elever så en øy, en slange og et fjell i mine trykk. I denne oppgaven og i oppgaven på gruppebord nr. 4 brukte elevene den grunnleggende ferdigheten skrijving (Kunnskapsløftet, 2018, s. 169).

Gruppebord, læringsmål 4: Evalueringsarbeid. Her skulle de skrive hvordan de opplevde å lage trykkplate «uten en plan», hva de så i sine egne trykk og om de opplevde at de fikk brukt fantasien.

Bilde nr. 18

1) jeg synes det var litt skummelt å lage trykplate uten plan, fordi jeg viste ikke hva det om til å se ut.

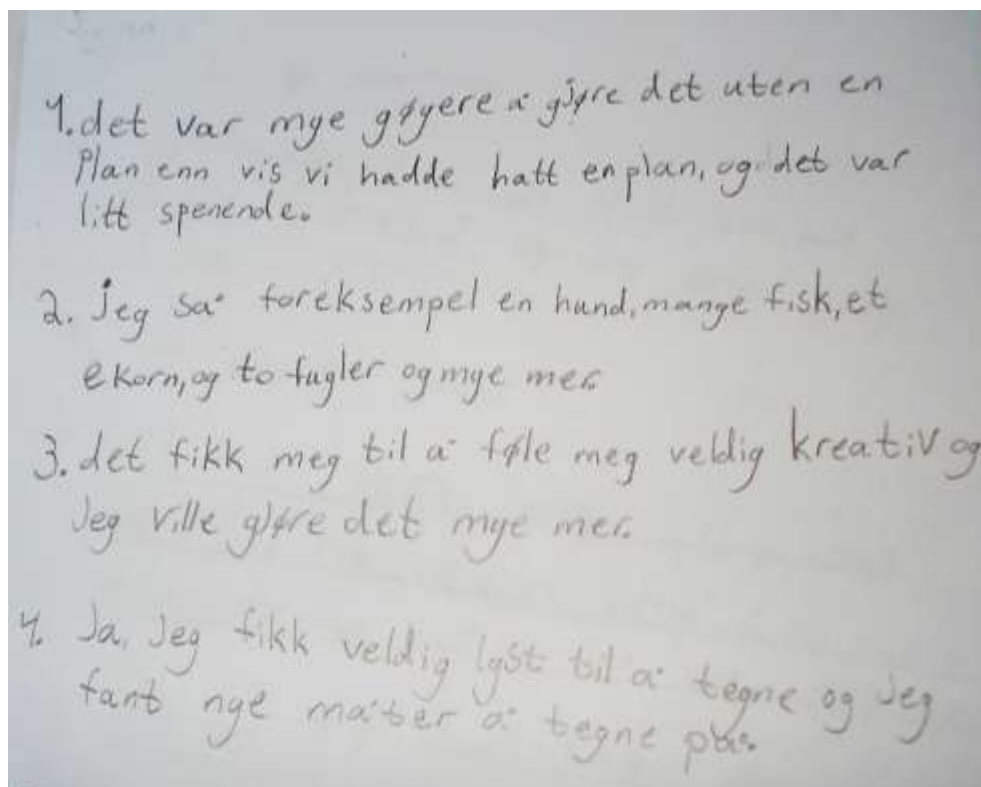
2) i trykket mitt så jeg: en by, fullskjermer, park, veier.

3) jeg følte at jeg fikk bruke fantasien på en ny måte, jeg synes det var fascinerende og godt å jobbe med denne oppgaven.

Bilde nr. 19

1. Jeg syntes det var spennende og lage trykplate uten plan.
2. Jeg så bare et kort og fikk absitter.
3. Jeg syntes jeg brukte fantasien og ble kreativ.
4. Jeg fikk ide med og tegne flere absitter.

Bilde nr. 20

Bilde nr. 21

Bilde nr. 18 og 19, 20 og 21. Elever har skrevet hvordan de opplevde å lage en trykkplate uten en plan, hva de så i sitt eget trykk og hva dette gjorde med fantasien deres.

Utstilling av elevarbeid

Elevene lagde passepartout til bildene sine og stilte dem ut i korridoren utenfor klasserommet.

Bilde nr. 22

Bilde nr. 23

Intervju av kunstner

Silvia Eliana Martinez er kunstner, født i Argentina og bosatt i Tromsø. Hun begynte som kunstner i Canada for 30 år siden. Opp gjennom årene har hun jobbet med ulike grafiske teknikker. Hele veien har hun jobbet med kollografi og det er denne teknikken hun jobber mest med i dag. Hun jobber stort sett spontant og av og til med konkrete motiv. *Mixed media* er også en teknikk som hun jobber med. I denne teknikken tilfører hun andre tegneredskaper på de ferdige grafiske trykkene. Dette gjør hun for å tegne fram motiv som hun «ser» i kollografiene. Hun er opptatt av gjenbruk og miljø i arbeid med sine kunstverk.

I begynnelsen av intervjufasen startet jeg med å fortelle litt om meg selv og min bakgrunn. Dette gjorde jeg for å skape en god setting for intervjuet (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 160). Det var også viktig for meg å skape en god tillit til kunstneren.

I intervjuet fortalte kunstneren at hun har jobbet som kunstner med forskjellige grafiske teknikker i 30 år. Hun har jobbet med etsning, koldnål, linoleumstrykk og kollografi, og kollografi har hun jobbet med hele tiden og omtaler denne metoden som «It's my baby». Jeg spurte henne hva hun mente med «It's my baby». Hun fortalte at det er fordi hun kan jobbe spontant og kan bruke trykkplatene flere ganger. Trykkplatene behandler hun med flere lag uttynnet akrylmaling slik at de tåler å brukes om igjen. Videre fortalte hun at å jobbe med kollografi er økonomisk og det gir henne symbolikk. Symbolikken kommer til uttrykk gjennom motivene i trykkplatene hvor hun bruker «søppel» som hun har med hjemmefra,

eller «søppel» (gjenbruksmaterialer) hun får fra andre. På den måten skaper hun sitt personlige uttrykk der hun kun bruker oljebasert sverte i trykkene sine. Symbolikken forklarte hun med at det gir henne refleksjoner og det «lager en story» i det hun ser i sine uttrykk som fremtrer ved bruk av gjenbruksmaterialene. Hun opplever kollografi som en spennende måte å jobbe på og spontaniteten gir mange overraskelser i uttrykkene, som kan være både planlagte og tilfeldig komponert. Hun beskriver også kollografi som en enkel teknikk der hun noen ganger velger å tegne med forskjellige tegneredskaper på de ferdige kollografiene. Da er det teknikken *mixed media* hun bruker.

Bilde nr. 24 og 25 viser kollografier laget av kunstneren Silvia Eliana Martinez

Bilde nr. 24

Bilde nr. 25

Resultat og drøftinger

Gjennom arbeidet med de ulike delene av oppgaven har jeg gjort meg mange erfaringer. Noen av dem er registrert som funn i fase 1, 2 og 3.

Malmei Idland (2016) og Thon Bjerke (2018) fokuserer på materialbruk sett i et bærekraftig perspektiv. Begge har fokus på innspill fra andre lærere om hvordan de forholder seg til materialbruk i skolen. Dette søkte de svar på gjennom å intervjuere lærere. Undersøkelsene deres har gitt forskjellige resultater. Malmei Idland erfarte at lærerne ikke utnyttet fagets muligheter til å undervise om bærekraftig materialbruk. De lot seg også styre av rammefaktorer og styringsdokumenter.

Thon Bjerke erfarte derimot at de lærerne som hun intervjuet hadde en bærekraftig holdning. De brukte sin kunnskap i undervisningen. Resultatene til Løvli (2018) viste at forskningsdeltakernes deltakelse hadde betydning for læring.

I motsetning til Malmei Idland og Thon Bjerke som fokuserer på lærere så har jeg i likhet med Anne Sofie Løvli mitt fokus i undersøkelsen rettet mot UBU der er jeg har som mål å utruste elever til å leve gode bærekraftige liv i fremtiden. Løvli hadde på en måte samme mål som meg, men hun hadde en annen innfallsvinkel i sin undersøkelse.

Erfaringer fra fase 1, fase 2 og fase 3

I denne delen vil jeg vise til erfaringene fra min egen skapende del. Dette vises også i modellen under, der det er gjort avgrensinger helt kort i de forskjellige fasene.

Fase 1	Fase 2	Fase 3
Jobbet utforskende og spontant med forskjellige gjenbruksmaterialer, bakgrunner og farger.	Avgrenset meg og gjorde et utvalg i gjenbruksmaterialene og bakgrunnene.	Avgrenset meg ytterligere til å kun bruke en trykkplate som jeg videreutviklet med flere trykk.

Tabell 3

I mitt eget skapende arbeid lagde jeg tolv trykkplater med forskjellig gjenbruksmaterialer, flere farger trykksverte og trykket på forskjellige typer papir som ble til totalt 68 kollografier. Bilde nr. 26 og 27 viser en oversikt over de 68 kollografiene som jeg produserte.

Bilde nr.26

Bilde nr. 27

Arbeidet ble foretatt hjemme på arbeidsrommet med utgangspunkt i det materiellet jeg hadde til rådighet. Arbeidet foregikk gjennom tre faser der jeg gjorde utvalg og avgrenset meg underveis. Gjennom fasene var jeg nysgjerrig på hvilke muligheter som lå i gjenbruksmaterialene og målet og intensjonen var å finne arbeidsmetoder og miljøvennlige materialer som var hensiktsmessig å bruke i skolen.

I fase en jobbet jeg helt spontant og usystematisk ved å bruke forskjellige materialer og farger på trykkplata, og trykket på forskjellige typer papir. Jeg var fortsatt inspirert av kunstneren

Peter Esdaile, som jobber etter metoden «styrt tilfeldighet» (Bjerke, 2014). Jeg var nysgjerrig på hvilke abstrakte motiv som kom fram i form av linjer, punkter og former. Det var viktig for meg å tenke bærekraft gjennom utprøvingene og jeg startet med å lage trykkplater slik jeg hadde lært det på kurset i kollografi. Trykkplatene ble laget med forskjellige bakgrunner som pleksiglass, passepartouter, bokomslag og papp.

Gjennom mitt eget skapende arbeid erfarte jeg at det er mange bærekraftige muligheter med kollografi. Ved at jeg som lærer har et personlig engasjement vil det være naturlig å kunne implementere mine erfaringer i undervisning (Lutnæs &, Fallingen 2017, s. 4). I fase to gjorde jeg et utvalg og avgrenset meg i materialbruken. I denne fasen var formatet heller ikke bestemt. I fase tre ble materialbruken ytterligere begrenset. Underveis gjorde jeg mange funn og oppdagelser blant annet ved å begrense meg mest mulig i materialbruk. Samtidig var jeg opptatt av at det skulle bli grafiske uttrykk som «traff» meg.

Funn i intervju av kunstneren

Kunstneren Silvia Eliana Martinez viser til miljøvennlig og bærekraftig bruk av gjenbruksmaterialer i sitt arbeid med kollografi. Basert på at hun bruker trykkplatene flere ganger viser hun også til at hun har en bærekraftig holdning til sitt arbeid. Dette viser hun ved å bruke gjenbruksmaterialer som hun tar med seg hjemmefra, eller får hos andre. På denne måten greier hun også å skape symbolikk og sitt personlige uttrykk i sine bilder. I likhet med kunstneren opplevde jeg symbolikk i mine kollografi, men på en annen måte. Symbolikken i mine kollografi ga meg mening ved at de ble abstrakte uttrykk. De abstrakte uttrykkene framtrådte i forskjellige motiv med varierte linjer som var både tykke, tynne, loddrette og vannrett. Bildeflatene er tilfeldig sammensatt av flere lyse og mørke partier som skaper kontraster (fig.nr.2).

Elevene derimot erfarte at de så forskjellige figurer i både sine og mine trykk. I mitt trykk så elevene en mann som jobber i skogen med et tre, i sine egne trykk så de blant annet en blomst, en heks og et museansikt (bilde nr.18). I likhet med både elevene og meg opplever kunstneren at gjenbruksmaterialer kan gi flotte visuelle uttrykk selv med enkle og rimelige gjenbruksmaterialer (Retvik, 2002, s.8). På denne måten kan vi erfare hvordan vi kan bruke gjenbruksmateriell på en bærekraftig måte (Sinnes, 2017, s. 48). Det var interessant å intervju kunstneren på hennes verksted, slik at jeg kunne få oppleve å se hvordan hun hadde tilrettelagt for arbeidet med kollografi. Hun hadde valgt å trykke med oljebasert trykksverte

fordi hun mente det gav best resultat. I forhold til et miljøvennlig perspektiv opplevde jeg at vannbasert trykksverte egnet seg best både i eget arbeid med kollografi og i undervisningssammenheng.

Bilde nr.28

Bilde nr. 28 viser noe av gjenbruksmaterialene som kunstneren brukte i sine kollografier.

Funn i egen undervisning

I denne delen vil jeg drøfte funn fra undervisning og narrativ til elever opp mot Sinnes sin tabell/rammeverk der hun skriver om hva som trengs for å planlegge og analysere undervisningsopplegg med fokus på bærekraftig utvikling (Sinnes, 2017, s. 51). Hovedfokuset vil ligge på undervisningsøkten. Sinnes skriver at basert på at bærekraftig utvikling er et tverrfaglig tema kan ikke kunnskapen plasseres innenfor et enkelt fag, men må forstås på tvers av fag (Sinnes, 2017, s. 50). Dette mener hun stiller store krav til organisering av undervisning og tverrfaglig samarbeid i skolen (Sinnes, 2017, s.50). I denne undersøkelsen vil fokuset være på UBU i kunst og håndverk. I skrivende stund er nettopp høringen til nye lærerplaner i kunst og håndverklagt lagt ut (Utdanningsdirektoratet, 2019, 20.mars). Her kommer miljøbevisste valg og gjenbruk tydelig frem.

For meg var det viktig å øke elevenes kompetanse innenfor bærekraftig utvikling og materialbruk i kunst og håndverk. Derfor ble undervisningsopplegget lagt opp til på et tidsperspektiv som gikk over to- tretimers økter med flere gruppebord der elevene skulle rullere med ulike arbeider. Ved å ha et lengre tidsperspektiv på arbeidsøktene gir det også

dybdeløring i arbeidet. Løvli skriver i sin mastergradsoppgave at man ikke kan undervise innenfor UBU uten å legge til rette for dybdeløring (Løvli, 2018, s. 21). Dybdeløring handler om elevenes gradvise utvikling av forståelse av begreper, begrepssystemer, sammenhenger og metoder innenfor et fagområde (NOU: 2015:8, s. 14). Ved at jeg lot elevene bruke fantasien og skrive hva de så i et av mine kollografi (bilde nr. 16 og 17) fikk de øvelse i å se hvordan former og figurer var blitt komponert «uten en plan» ved bruk av gjenbruksmaterialer. Denne oppgaven var også en god øvelse til de skulle fortelle hva de så i både mitt og sitt eget kollografi. I mitt kollografi så de et tre, en elv og et ansikt. I sitt eget trykk så de et smykke, en fallskjerm, en by og veier. Det var viktig at elevene fikk evaluere skriftlig hva de hadde lært i disse øktene med kollografi. Dette var viktig i forhold til å vise om de hadde oppnådd kompetanse- og læringsmålene. Det var godt egnet at elevene brukte hendene og føttene som trykkpresse. De kunne dermed også variere hvor hardt de skulle trykke, og fikk et taktilt forhold til materialet.

Ulike momenter i en utdanning for en bærekraftig utvikling

Analysen vil bli foretatt etter Sinnes Kunnskap/kompetanse for UBU som utvikles gjennom opplegget og beskrivelse av hva ved opplegget som utvikler disse kunnskapene/kompetansene.

Faglig kunnskap om miljø og bærekraftig utvikling

Hvilken faglig kunnskap tilegner elevene seg som er relevant for å kunne forstå og leve i en bærekraftig fremtid?

For å tilegne seg faglig kunnskap OM miljø og bærekraftig utvikling var det viktig at elevene fikk teoretisk innføring. I forkant av det praktiske arbeidet gjennomgikk vi teori der jeg viste en PowerPoint. Vi så på bilder av mitt eget skapende arbeid med kollografi og snakket om ulike typer grafiske teknikker, materialbruk, forbruk og forsøpling. Elevene var engasjerte og stilte spørsmål underveis. Veldig mange var opptatt av forsøplingen av plast og hvilken betydning det har for miljøet i framtiden. På den ene siden var det tydelig at miljø og plast var et aktuelt tema som de var opptatt av. På den andre siden kom det tydelig frem at elevene syntes det var rart å skulle bruke gjenbruksmaterialer som de omtalte som søppel i arbeid med kollografi. Som kunst og håndverklærer var det viktig å få frem hvordan elevene kunne se mulighetene i å bruke gjenbruksmaterialer i kollografi uten å planlegge motivet (Lutnæs og Fallingen, 2017, s. 1). Samtidig fokuserte jeg på hvordan forbruk og forsøpling har en sammenheng i de bildene vi så på. Gjennom dette ville elevene gradvis kunne utvikle

forståelse om materialbruk i et nytt perspektiv (NOU: 2015:8, s. 14). Kunstnerens måte å jobbe på med gjenbruksmaterialer ble også brukt som faglig kunnskap OM miljø og bærekraftig utvikling.

Tverrfaglighet om miljø og bærekraftig utvikling

På hvilken måte gir dette undervisningsopplegget en bred forståelse av problemstillingene og av både natur- og miljøvitenskapelige, økonomiske og sosiale perspektivet på temaet?

Undervisningsopplegget gav en dypere forståelse av hvordan både natur, miljø, økonomiske og sosiale perspektiv kan påvirkes gjennom deres valg. Basert på dette fikk elevene muligens en tverrfaglig forståelse OM dette temaet ved bruk av gjenbruksmateriell selv om det ikke var et tverrfaglig undervisningsopplegg. Det kom tydelig frem at elevene syntes det både var rart og skummelt å lage en trykkplate uten en plan og med nye, rare og ukjente materialer: *Hvordan skal dette bli noe når jeg ikke har en plan? Jeg syns det er skummelt når jeg ikke vet hva det skal bli.* Det var tydelig at elevene syntes det var rart å jobbe med «gjenbruksmaterialer» uten å ha planlagt motivet. Som lærer var det viktig å ufarliggjøre materialet og snakke om at ingenting ville bli ødelagt. Jeg registrerte elevenes usikkerhet og prøvde å motivere dem til å leke seg med materialene og være spontan. Samtidig kom det flere spørsmål fra elevene. *Kan jeg lime garn oppå bobleplast? Blir bildet ødelagt hvis bobleplasten sprekker?* En annen elev snakket om at *det er jo litt spennende selv om det er skummelt.* Elevene diskuterte seg imellom om hvor skeptisk de var, mens de fortsatte å lime ting på papplaten og å skrape i den med saks. De viste tydelig at de både var overrasket og nysgjerrige på hvordan resultatet skulle bli. Det kan tyde på at elevene var mer opptatt av hvordan gjenbruksmaterialet oppførte seg i trykkingen enn hva slags materiale de brukte i trykkplatene. Tidligere i fasen var de veldig opptatt av plastsøppel. Undersøkelsen kunne vært lagt opp med tverrfaglig fokus på gjenbruksmaterialer og nedbrytning av søppel i for eksempel naturfag. Løvli konkluderer med at UBU og dybdeløring henger tett sammen. Hun skriver også at man ikke kan undervise innenfor UBU uten at man tilrettelegger for dybdeløring. Dette krever også at læreren er oppdatert ved å sette seg inn i ny kunnskap (Løvli, 2018, s. 22).

Erfaring i nærområdet/verden utenfor klasserommet (I)

Hvordan kan nærområdet eller verden utenfor klasserommet (fra skolen til lokale og globale problemstillinger) brukes som læringsarena? (Uteundervisning, media, bedriftsbesøk osv.). På hvilken måte trekkes andre aktører inn i undervisningen?

Gjennom undervisningsopplegget ble også andre aktører fra nærområdet/verden utenfor trukket inn i klasserommet (I). Basert på at jeg implementerte egne erfaringer i undervisningen og viste til kollografier som var laget av gjenbruksmaterialer, ble en del av verden utenfor klasserommet trukket inn. Elevene ville trolig fått mer erfaring fra blant annet nærområdet ved at deler av undervisningen hadde foregått utenfor klasserommet. Vi kunne gått ut og funnet gjenbruksmaterialer til det grafiske arbeidet. Jeg kunne også ha tatt elevene med på omvisning hos kunstneren, slik at de fikk se hvordan hun jobbet med gjenbruksmaterialer. Derimot så vi på og snakket om bilder som kunstneren hadde laget. Media ble også trukket inn i undervisningsopplegget i den grad av at vi snakket om forsøpling i samfunnet og så på bilder på internett. Elevene kunne også tatt med emballasje og annet gjenbruksmateriale hjemmefra. Hvis det hadde vært et tverrfaglig opplegg kunne elevene også ha skrevet en artikkel om hvordan de opplevde å jobbe med dette. I lys av dette kunne også de grunnleggende ferdighetene blitt implementert i opplegget. På en annen side kunne de også ha invitert andre klasser, foreldre og foresatte til utstillingen på skolen slik at de fikk delt sine erfaringer med flere. De kunne også hatt en utstilling utfor skolen i nærmiljøet. De ville dermed oppnådd mer erfaring i nærområdet/verden utenfor klasserommet.

Kompetanse for BU som øves (FOR).

Hvilke BU-kompetanser øves gjennom opplegget? Kreativitet, kritisk tenking, samarbeid, systemtenkning, tro på fremtiden, leve gode liv uten overforbruk?

Gjennom undervisningsopplegget øvdes kompetanse for BU(FOR). Dette ble gjort ved at elevene fikk være kreative og samarbeide i gruppearbeidet. Elevene snakket om at de synes det var både rart og skummelt når de lagde trykkplatene. Ved at elevene snakket med hverandre om hva de opplevde fikk brukt den muntlige ferdigheten. Muntlig ferdighet er viktig blant annet i forbindelse med refleksjoner over og vurdering av opplevelser (Kunnskapsløftet, 2018, s. 68). En elev skriver i oppgaven på gruppebord 4: *Jeg synes det er vanskelig å lage en trykkplate, fordi jeg er vant til å planlegge før jeg gjør noe.* Som lærer var det viktig å motivere eleven «til å ikke være redd» for å gjøre feil, men derimot tørre å prøve ut

gjenbruksmaterialene og se hva det blir (Kunnskapsløftet, 2018, s. 7). Elevenes opplevelser kommer tydelig frem på gruppebord 3 og 4 der elevene skriver hva de både ser av mitt kollografi og der de reflekterer rundt hva de lærte i undervisningen. Her skrev samme elev som synes det var vanskelig at han opplevde å slippe seg løs og synes det var gøy (bilde nr.20). En annen elev skrev at han opplevde han fikk bruke fantasien, og at det var spennende og fascinerende. Gjennom dette tolker jeg det slik at elevene erfarte at de kunne oppnå flotte resultater uten å ha et overforbruk av materiell, samtidig som de reflekterte og ble bevisst egen læring og hvordan de lærer, altså selvregulert læring som er et sentralt begrep i framtiden skole (NOU: 2015:8). Som kunst og håndverklærer hadde jeg muligheten å legge til rette for at elevene fikk sette små dagligdagse handlinger og meninger i en større sammenheng der jeg utfordret elevene til å bruke uvante materialer i en ny sammenheng (Lutnæs og Fallingen, 2017, s.1). Elevene reflekterte sammen. Gjennom refleksjonene opplevde jeg på en side at elevene fikk utvikle sin forståelse i forhold til materialbruk og kritisk tenking. På en annen side var ikke samtalen så veldig mye fokusert på systemtenkning, tro på fremtiden og leve gode liv uten overforbruk. Denne aktive deltakelsen bidro til å motivere og engasjere til læring (NOU: 2015:8, s. 30-31). Elevene ble motiverte og engasjerte i arbeid med kollografi. Det kommer tydelig frem der en elev skriver i oppgaven på gruppebord 4 hvordan hun opplevde å lage kollografi: *Jeg synes det var spennende å lage en trykkplate uten en plan. Jeg synes jeg fikk brukt fantasien min, ble kreativ og fikk ide med å tegne flere ansikt.* En annen elev uttrykte at: *Det fikk meg til å føle meg kreativ og jeg ville gjøre det mye mer. Jeg fikk veldig lyst til å tegne og fant nye måter å tegne på.* Elevene viser tydelig at de får brukt kreativiteten sin. Dette viser de ved at de ser ting ut ifra et abstrakt bilde. I trykket mitt ser de blant annet en øy, en slange, et hjerte, en elv og mange små svarte hus. Det å utvikle elevenes kreativitet i UBU litteratur løftes frem som et like sentralt mål for utdanning som å tilegne seg fagkunnskap (Sinnes, 2017, s. 40). Kreativitet vil være interessant å utforske videre i en annen setting.

Handlingskompetanse (FOR)

Hvordan fremmer opplegget elevenes evne til å handle for en mer bærekraftig utvikling?

Basert på samarbeidet tror jeg undervisningsopplegget fremmet elevenes evne til å handle for en mer bærekraftig utvikling, altså handlingskompetanse (FOR). Elevene fikk en «ny» oppdagelse i hvordan gjenbruksmaterialer lot seg bruke i skapende arbeid. I narrativet kommer det tydelig fram at elevene reflekterer i samarbeid med hverandre. Jeg støtter meg

her til Sinnes som skriver om viktigheten av samarbeid med andre individer når målet er å forme et samfunn av tenkende mennesker som sammen kan reflektere kritisk over valg og avgjørelser (Sinnes, 2017, s. 44). Her kommer begrepet dybdelæring inn ved at undervisningsopplegget fremmet bærekraftig utvikling. Det ble fremmet ved at elevene tilegnet seg kunnskap om gjenbruksmaterialer. Dette gjorde de slik at de forstod hva de hadde lært og hvordan de kunne bruke denne lærdommen til å oppnå kompetanse (NOU: 2015:8, s. 10). På en annen side vil muligens dette undervisningsopplegget gradvis fremme elevenes evne til å handle for en mer bærekraftig utvikling på sikt.

Undervisning SOM bærekraftig utvikling

På hvilken måte legger opplegget opp til at elevene lærer bærekraft i praksis? (sykling til aktiviteten, søppelhåndtering osv.). Og på hvilken måte fremmer opplegget elevdemokrati og deltakelse.

I undervisningsopplegget lærte elevene noe om bærekraft i praksis samtidig som det fremmet elevdemokrati og deltagelse (undervisning SOM bærekraftig utvikling). Gjennom opplegget ble det fokusert på gjenbruksmaterialer og på hvilken måte de kunne brukes i arbeidet med kollografi. I lys av dette tolker jeg det slik at elevene lærte noe om bærekraft i praksis basert på at jeg implementerte eget arbeid med kollografi i et UBU perspektiv. Elevene viste nysgjerrighet og engasjement igjennom undervisningsøktene. Dette kom tydelig frem både i samtalen med dem og under den teoretiske delen av undervisningen, i elevsitatene og i narrativet om elevene som både undret seg og stilte mange spørsmål i prosessen. I lys av dette fremmet undervisningsopplegget både elevdemokrati og deltagelse. Demokrati ble fremmet i form av at elevene ytret sine meninger og tanker underveis i prosessen (Kunnskapsløftet, 2018, s. 153). Sinnes skriver at basert på at bærekraftig utvikling er et tverrfaglig tema må kunnskapen forstås på tvers av fag og ikke innenfor et enkelt fag (Sinnes, 2017, s. 38). Samtidig kommer det tydelig frem i høringen *-lærerplaner kunst og håndverk* at det stilles krav til blant annet gjenbruk i faget. I undervisningsopplegget fikk elevene erfare hvordan de kunne bruke gjenbruksmaterialer i arbeid med den grafiske teknikken kollografi.

Konklusjon, oppsummering og veien videre

Gjennom arbeidet med mastergradsoppgaven har jeg gjort meg mange erfaringer. Jeg har belyst hvordan eget skapende arbeid kan implementeres i undervisningsopplegg med fokus på

UBU. Jeg har hatt både et elevperspektiv og et lærerperspektiv med hovedfokus på selve undervisningsopplegget og analysemodellen til Sinnes. Empirien består av eget skapende arbeid, undervisningsopplegg, narrativ fra undervisning, intervju av kunstner og loggbok. I eget arbeid med kollografi har jeg erfart at det finnes utallige muligheter med å skape grafiske bilder ved bruk av gjenbruksmaterialer. I intervjuet med kunstneren Silvia Eliana Martinez opplevde jeg at miljøvennlig bruk av materialer i kollografi også kan gi symbolske verdier. Ved at jeg implementerte mine erfaringer i undervisningen med elever, erfarte jeg elever som var både engasjerte og nysgjerrige. Dette kommer tydelig fram i narrativet fra undervisningen og elevsitatene. Elevene lærte både den grafiske teknikken kollografi og opparbeidet seg kunnskap og erfaring om bærekraftig utvikling i arbeid med gjenbruksmaterialer og trykk. Elevsitatene og narrativet gav meg mange nye innspill til arbeid med UBU som kan forskes videre på i en annen setting. Basert på at styringsdokumenter viser at bærekraftig utvikling vil få en sentral rolle i den kommende lærerplanen håper jeg andre lærere kan dra nytte av mine erfaringer. På veien videre kan denne kunnskapen også brukes tverrfaglig.

Litteraturliste

Amundsen, Britt Ring.(2. utgave/6.opplag 1998). *TEGNING FORM FARGE*.

Oslo: H. Aschehoug & Co.

Bjerke, T, E. C. (2018). *Den grønne tråden*.

(Mastergradsavhandling) Universitetet i Sørøst-Norge

Bjerke, Øivind Storm. (2014). Engelsk (USA) *Peter Esdaile*.

Asker: RenaissanceMedia AS.

Idland, M. H. (2015). *MATERIALBRUK I FAGET KUNST OG HÅNDVERK – i forhold til et bærekraftig danningsperspektiv*.

(Mastergradsavhandling) Høgskolen i Oslo og Akershus, Fakultet for teknologi, kunst og design. Institutt for estetiske fag.

Johanson, A. (2012) *Narrativ teori og metod*.

Printed by Holmbergs i Malmö AB, Sweden 2012.

Kunsthistorie. (2009). Hentet 1. februar 2019 <http://kunsthistorie.com/fagwiki/Grafikk> (2019'

Kunsthistorie. (2015). Hentet 4.februar 2019

<http://www.midtnordiskkunstfestival.no/kurs/mnk-kurs/kurs-kollografi-2015>

Kvale, S & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.). Oslo:

Gyldendal Akademisk.

Lutnæs, E., & Fallingen, N. (2017) *Bærekraftig utvikling gjennom skapende praksis*.

FormAkademisk – Forskningstidsskrift for Design Og Designdidaktikk, 10(3). Hentet 1. mai 2019.

<https://doi.org/10.7577/formakademisk.1825>

Løvli, A. S. (2018). *Utdanning for bærekraftig utvikling og dybdeløring i naturfag. – Et marint søppelprosjekt.*

(Masteroppgave) Nord universitet, Nesna.

NOU:2015:8. (2015). *Fremtidens skole: Fornyelse av fag og kompetanser.* Oslo. Kunnskapsdepartementet.

Opstad, Kari, Doseth. (2016): «*Dette ante jeg ikke bodde inni meg*». Om didaktisk-kunstnerisk FoU i kunst og håndverk. I Leming, T.; Tiller, T.; Alerby, E. (red.) *Forskerstudentene.* (89-108). Oslo: Cappelen Damm akademisk.

Postholm, May Britt og Jacobsen Dag Ingvar (2018). *Forskningsmetode for masterstudenter i lærerutdanning.* Oslo. CAPPELEN DAMM AS.

Rasmussen, Bjørn, Gjerum Gürgens, Rikke.(2012). *Forestilling, framføring, forskning: Metodologi i anvendt teaterforskning.* Trondheim: Akademika forlag.

Retvik, Trygve. (2002). ..om grafikk, om enkle trykkteknikker, men mest om miljøvennlig grafikk. FoU-prosjekt, Avdeling for estetiske fag, HiO 2002.

Sinnes, Astrid T (2017). *Utdanning for bærekraftig utvikling: Hva, hvorfor og hvordan?* Universitetsforlaget.

Thagaard, Tove (2013). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitativ metode.* Bergen: Fagbokforlaget.

TV2Skavlan Hentet 1. mars 2019.

<https://sumo.tv2.no/programmer/underholdning/skavlan/sesong-2/skavlan-sumo-2-episode-2-1413269.html?showPlayer=true>

Utdanningsdepartementet. (2006). (2018). *Kunnskapsløftet.* Oslo: Universitetsforlaget.

Utdanningsdirektoratet , Hentet 20.mars.2019 fra <https://hoering-publisering.udir.no/34>

Bilde, figurliste og tabell

Bilde nr. 1 s.....	3
Bilde nr. 2, 3 og 4 s.....	10
Bilde nr. 5 og 6 s.....	35
Bilde nr. 7 s.....	36
Bilde nr. 8 s.....	37
Bilde nr. 9 og 10 s.....	38
Bilde nr. 11 og 12 s.....	39
Bilde nr. 13 s.....	40
Bilde nr. 14 og 15 s.....	41
Bilde nr. 16 og 17 s.....	42
Bilde nr. 18 s.....	43
Bilde nr. 19 og 20 s.....	44
Bilde nr. 21 og 22 s.....	45
Bilde nr. 23 s.....	46
Bilde nr. 24 s.....	47
Bilde nr. 25 s.....	48
Bilde nr. 26 s.....	50
Bilde nr. 27 s.....	51
Bilde nr. 28 s.....	53

Figur nr. 1 og 2 s.....	17
Figur nr. 3 og 4 s.....	18
Figur nr. 5 s.....	19
Figur nr. 6 og 7 s.....	20
Figur nr. 8 og 9 s.....	21
Figur nr. 10 og 11 s.....	22
Figur nr. 12 og 13 s.....	23
Figur nr. 14 s.....	25
Figur nr. 15 og 16 s.....	26
Figur nr. 17 og 18 s.....	27
Figur nr. 19 og 20 s.....	29
Figur nr. 21 og 22 s.....	30
Figur nr. 23 s.....	31
Tabell nr. 1 s.....	8
Tabell nr. 2 s.....	14
Tabell nr. 3 s.....	50

Vedlegg

Vedlegg 1

Intervjuguide til intervju av kunstner.

INTERVJU:
1. Spørsmål: Hvor mange år har du jobbet som kunstner?
2. Spørsmål: Hvor lenge har du jobbet med kollografi
3. Spørsmål: Hvilken andre grafiske teknikker har du jobbet med?
4. Spørsmål: Hvorfor valgte du å jobbe med kollografi?
5. Spørsmål: Hvilke fordeler mener du det er å jobbe med kollografi i stedet for andre grafiske teknikker?
6. Spørsmål: Bruker du vannbasert, eller oljebasert trykksverte?
7. Spørsmål: Hva legger du i uttrykkene i kollografiene dine?

Vedlegg 2

Rigmor Underhaug Fagdidaktisk master i kunst og håndverk Universitetet i Tromsø

Forespørsel om å delta i intervju i forskningsprosjektet

”Vi er 500 elever ved denne skolen-tenk om alle kaster ett ark hver dag”?

Jeg er siste årsstudent på fagdidaktisk master i kunst og håndverk ved Universitetet i Tromsø, og ønsker i den anledning å intervju deg. Jeg er ferdigutdannet faglærer i praktiske estetiske fag ved Høgskolen i Tromsø i 2004 og jobber nå i Tromsøskolen.

Formål

Som en del av min mastergradsoppgave ønsker jeg å undersøke hvordan du jobber med kollografi i forhold til bærekraftig utvikling. Jeg ønsker å undersøke hvordan du jobber med gjenbruksmaterialer og hva du tenker om uttrykkene dine med denne teknikken. I tillegg ønsker jeg å finne ut hva du mener er fordelene med kollografi i forhold til andre grafiske teknikker.

Bakgrunnen for at jeg ønsker å intervju deg er at du er en av de få kunstnerne jeg har hørt om som jobber med denne miljøvennlige teknikken.

Mitt foreløpige forskerspørsmål er:

Hvordan kan eget arbeid med kollografi i et UBU perspektiv (utdanning for bærekraftig utvikling) implementeres i undervisning av elever i grunnskolen?

Intervjuet vil ta ca. 20 minutter og vil bli gjennomført ved at jeg er personlig tilstede. Intervjuet vil bli dokumentert ved at jeg noterer ned svarene på spørreskjema. Spørsmålene vil være åpne samtaler, og omhandle din måte å jobbe med den grafiske teknikken kollografi. Alle opplysninger vil bli behandlet konfidensielt i tråd med Datatilsynets retningslinjer.

Personopplysninger vil aidentifiseres slik at du ikke kan gjenkjennes i materialet som publiseres i mastergradsavhandlingen.

Dine opplysninger vil ikke bli brukt til andre formål.

Det er frivillig å delta i prosjektet, og du kan når som helst trekke deg uten å begrunne hvorfor.

Intervjuet er tenkt gjennomført uke 10, eventuelt etter avtale med deg. Dersom du ønsker å delta kan du signere på denne samtykkeerklæringen.

Prosjektet er planlagt avsluttet 15. mai 2019. Alle personopplysninger intervjuguiden vil etter avslutning bli slettet.

Prosjektet blir gjennomført av undertegnede, under veiledning av Mette Gårdvik, førstelektor i fagdidaktikk, Kunst og håndverk, Nesna, ved Nord Universitet, mob: 47234963, eller e-post: mette.gardvik@nord.no

Rigmor Underhaug Fagdidaktisk master i kunst og håndverk Universitetet i Tromsø

Dersom det er noe du lurer på kan du kontakte min veileder på e-post, eller mobil. Du kan kontakte meg på e-post: rigmor.underhaug@hotmail.com eller mob: 90896902

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra [sett inn navn på behandlingsansvarlig institusjon] har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personvern@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig
(Forsker)

Rigmor Underhaug

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet "Vi er 500 elever ved denne skolen-tenk om alle kaster ett ark hver dag?", og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju
- at opplysninger om meg publiseres slik at jeg kan gjenkjennes min arbeidsmetode i kollografi – hvis aktuelt

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. 15. mai 2019.

Rigmor Underhaug Fagdidaktisk master i kunst og håndverk Universitetet i Tromsø

Dato og signatur: 03.03.2019

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Rigmor Underhaug', written over a horizontal line.

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 3

10.4.2019

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

NSD sin vurdering

Prosjekttittel

Mastergradsoppgave i design kunst- og håndverksdidaktikk

Referansenummer

585793

Registrert

04.03.2019 av Rigmor Underhaug - run002@post.uit.no

Behandlingsansvarlig institusjon

UiT Norges arktiske universitet / Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning / Institutt for lærerutdanning og pedagogikk

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Kari Doseh Opstad, kari.doseh.opstad@uit.no, tlf: 91574968

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Rigmor Underhaug, rigmor.underhaug@hotmail.com, tlf: 90896902

Prosjektperiode

22.02.2019 - 15.05.2015

Status

09.04.2019 - Vurdert

Vurdering (1)

09.04.2019 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet den 09.04.2019 med vedlegg, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde:

<https://meldeskjema.nsd.no/vurdering/5c5d1d93-2a4f-4aa1-8e46-10aa912d4fb3>

1/2

https://nsd.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html

Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 15.05.2019.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1 f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)